

Liken **nyεgãan Yesu maama man** **Nelmuoyamma**

Like nunḡu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nga fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilonḡ-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyεgãan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛɛ-i. Yesun siire ce manan hiere, u wuɔraaya yuure ma yaanga-i aa suɔ nyεgẽn-ma. U sɛɛ-i-na, u pigãan wuɔ Yesu yaa *Konkortienḡ-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hiere ambabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmunḡ-kũḡu-i bɔi u sɛɛ-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sũntaamba-i hiere.

U duɔḡ u sɛɛ-i baa *Nsãa-Batisei hommanḡ-kũḡu ka cor baa Yesu hommanḡ-kũḡu (sap. 1–2). Ku huonḡu-na, u piiye Nsãa-Batiseinḡ *baatiseinḡ Yesu-i dumaa baa *Sitãninḡ taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hĩɛkuraanḡu-na (sap. 3.1–4.13). Kufanḡu huonḡu-na, u suɔ dii u nunḡu-i Yesu nunḡ-ãndaanḡu-na baa u añcemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14–9.50). Yesunḡ taa dumaa Galile-i-na kã *Yerusalemu-i-na, u nunḡu hii-ku. U waan nelma bɔi u sɛɛ-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51–19.27).

U piraanḡ u sɛɛ-i baa mananḡ daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daanḡ-nu ko-yo, Diilonḡ yanḡ-ba aa sire-yuɔ. Kufanḡu huonḡu yaa nuɔ-i unḡ nyugãanḡ kã Tuonḡo wulaa (sap. 19–24).

Like piïye uŋ nyegãaŋ u sebe-i yunġu maŋ nuo-i

¹ Tofil, mi ninsontienġ nuo, Yesuŋ siire ce nelma maŋ i hølma-na, nuomba bõi duoŋ ta ba nyegẽŋ-ma. ² Bamaŋ waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, baŋ waan-ma baa-ye dumaa, nuomba bi nyegãaŋ-ma dumei. ³ Ku'i ciε, mei ferε-i, mi bi sire wuora yuure-mei fafamma a ne maŋ ciε dumaa. Miŋ juo suo ma yaanġa-i, mi da ku saaya mi gbura-mei nyegẽŋ-ma hã-ni ⁴ ŋ da ŋ suo wuo baŋ waanġ mamaŋ baa-ni u maama-na coima si.

Dərpəpuərbilonġo caraaya Sakari-i

⁵ *Erədiŋ waa nellentesinni-na huonġu maŋ nuo-i *Yude-i-na, *Diilojigãntienġo nano waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U cienġo waa *Aarõ hãayẽlġo; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u cienġo-i baa naa vii baa Diilonġo-i. Ba taa ba nu u nuŋġu-i aa ta ba wuo u hūmelle-i fafamma. ⁷ Nga Elisabeti waa cənyeiŋo, a ce ba ji vãa ba hãi-i-na hiere ba saa da bilonġo baa ba-naa.

⁸ Yiinġu nanġu-na, Sakari wuo suur *Diilodubuɔ-i-na tuo ce u maacemma-i, bafamba yiinġu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi bamaŋ, ba hiel nelduo suur ka ce mamaŋ dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnaŋo-i. ¹⁰ Nuonġ baa yiera gõŋgũonġu-na ta ba cãrã Diilonġo-i. ¹¹ Sakari juo'a u ne da Itienġo *dərpəpuərbilonġo nano-i u caan-nu. Dərpəpuərbilonġo waa yiera wusūnaŋ-igãŋa nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pãŋ caar, u kũoma ta ma nyenġ. ¹³ Dərpəpuərbilonġo cira: «Sakari, baa yanġ korma da-ni. Niŋ cãrãŋ kumaŋ Diilonġo wulaa,

u ka hã-ni baa-ku. N cïeŋo ka ce kusũngu, a hoŋ naacombilonŋo. Duŋ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Nsãa. 14 U homma ka dɔlnu-niɛ aa fɛ ŋ huɔŋga-i ŋaa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuɔmba bɔi. 15 U ka waa nelbuɔ Diilonŋo wulaa. U sie ji tuɔ nyɔŋ kolma maŋ gbãa bel neliɛŋo. *Diilonŋ-Yalle ka yu u huɔŋga-i aa u suɔ duŋ hoŋ. 16 U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienŋo-i Diilonŋo wulaa. 17 U ka ce Diilonŋo maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii bisãlmba-i baa ba bĩncuɔmba-i ba-naa nuɔ. Bamaŋ sa nuɔŋ Diilonŋo nuŋgu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiŋ nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienŋo jomma-i.»*

18 Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi cïeŋo-i i vãa tĩ, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo?»

19 Dɔrpɔpuɔrbilonŋ wuɔ cira: «Ba bĩ-mi Gabiryel. Mii dii baa Diilonŋo-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji tũnu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. 20 Nŋa niŋ'a ŋ saa hũu mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuɔ, ŋ sie gbãa ta ŋ piiye a ji hi maŋ ka ce yiŋgu maŋ nuɔ-i. Miŋ waanŋ-ma baa-ni duma, ma yiŋ da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

21 Kuŋ cïe dumaanŋo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i gɔŋgũɔŋgu-na. Uŋ vaaya dumaanŋo-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. 22 Uŋ juɔ hel, u saa gbãa duɔ puur u nuŋgu-i piiye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piiye baa u nammu. Baa pãŋ suɔ wuɔ bĩŋkũŋgu cïe-yo dii dũŋ-huɔŋga-na.

23 Uŋ juɔ bãl u maacemma-i, wuɔ kũŋ. 24 Yinni saa da, kusũngu yiɛra u cïeŋo-na. Wuɔ ce caamba

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24

ndii u sa hel, aa naa tuə piiye u huəŋ-na wuə:
²⁵ «Diilonjo niə mi yaan-na; senserre man taa di da-
 mi baa nuəmba-i, u hurii-de.»

Dərpəpuərbilonjo caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huəŋgu-na, Diilonj wuə
 puəɾ *dərpəpuərbilonjo-i† *Galile nelle nande-na
 ba bi-de Nasareti, ²⁷ bilonyənyuroŋo naŋo wulaa
 ba bi-yo Maari. Baa naa bel-o dərɾuŋ tɪ. U dərŋo-i
 ba taa ba bi-yo Yosefu. U waa jəmatigi *Davidi
 hāayəlŋo.

²⁸ Dərpəpuərbilonjo kã ka suur Maari wulaa aa
 naa cira: «Maari, gbun fɛ ŋ huəŋga-i; Itienjo ciə baa-
 ni. U kuənu u huəŋga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama
 cu Maari huəŋga-i, u tuə piiye u huəŋ-na wuə: «Nel
 hama-i temma-i dumandɛ-i?»

³⁰ Dərpəpuərbilonjo gbɛ-yo wuə: «Diilonjo ciə baa-
 ni, baa yan korma da-ni. ³¹ N ka ce kusəŋgu a hon
 naacombilonjo. Da ŋ hon-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu.
³² U ka waa nelbuə, ba ka ta ba bi-yo Dərwuəŋo
 Biəŋo. Diilonjo ka ce-yo fəŋgətienjo u haayienjo-i
 Davidi temma. ³³ U ka tɪəna *Isirahel-baamba yuŋ-
 nu gbula, aa u fəŋgūə sa ji tɪ dede.»

³⁴ Maari wuə cira: «Muəmi sa bi suə bibienjo yogo,
 ma ka ce niə gbāa ce?»

³⁵ Dərpəpuərbilonjo gbɛ-yo wuə: «*Diilonj-Yalle ka
 jo ŋ wulaa, Dərwuəŋo ka hã-ni ku fəŋgūə-i. Ku'i ciə
 miə nin ka hon naacombilonjo man, ba ka ta ba bi-
 yo Diilonj-Biəŋo. ³⁶ N daa na horoŋo-i Elisabeti-i ke!
 Naacombilonj-kusəŋgu yieraaya-yuə; ŋ siə suə wuə
 u yaanŋa cāa. Ban taa ba gbɛ uman wuə cənyeiŋo,

† 1:26 Dərpəpuərbilonj daayo-i ba bi-yo Gabiryel, niəŋ 1.19.

u caamba niediei yaa dei kuŋ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo nan-na, u yan ma ce ŋaa niŋ waan-ma dumaa.» Uŋ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonjo bir ta.

Maari kaa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibienja faŋa-na, Maari wuɔ sire gbāana kā *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tānniŋ. ⁴⁰ Uŋ kaa hi dii u gboluonŋu-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonjo pāŋ sagalla Elisabeti kusūŋu-na. *Diilonj-Yalle pāŋ yu Elisabeti huɔŋga-i. ⁴² U tuɔ piye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonjo cie baa-ni a yan caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo maŋ ŋ kusūŋu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Miŋ nuɔ ŋ jaaluŋgu-i, ku gbuu dɔlnu bilonjo-i mi kusūŋu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itienj uŋ puɔraa ba ji waŋ mamaŋ baa-ni, niŋ hūyāa-ma wuɔ ma ka ce, nan yunŋu dɔlaa.»

⁴⁶ Maari wuɔ bi pāŋ doŋ tuɔ hāl wuɔ:
«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huɔŋga-na.

⁴⁷ Diilonjo maŋ kuraan-miŋ,
mi huɔŋga gbuu fɛ baa-yo da hīninni!

⁴⁸ U niɛ u maacembilonjo yaan-na.

Coima saa fa, a doŋ fiɛfiɛ-i-na, nuɔmbaŋ sireŋ ba jo dumaa, ba ka cira mi yunŋu dɔlaa.

⁴⁹ Itienjo cie baa-mi cor.

U fafaanŋu temma si dii.

⁵⁰ Bamaŋ kāalāyāŋ-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba baŋ sireŋ ba cu ba-naa dumaa.

⁵¹ U cie bemma;

u duɔnya bombolmantaamba-i.

52 U hūyāa fōngūo-i fōngōtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yuᅅgu.

53 Nyulmuᅅ waa bamaᅅ nuo-i, u hāa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hā-ba bīᅅkūᅅgu.

54 U juo ji kāyā *Isirahel-baamba-i.

U juo ji kor u cāarāamba-i.

U saa yaᅅ u ānfafamma cemma-i

55 *Abiramu-i-na baa u huon-baamba-na.

Uu naa pā nuᅅgu faᅅgu yaa baa i bīncuamba-i.»

56 Maariᅅ kāa Elisabeti terieᅅgu-na, u cie caamba
siei temma aa suo bir kūᅅ.

Nsāa homma-i

57 Elisabeti kusūᅅguᅅ juo vāa, wuo boro naacom-
bilonjo. 58 U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma
wuo u buora. Kuᅅ gbuu dōlnu-bei wuo Diilonjo firi-
inu u huᅅᅅga-i baa-yo. 59 Yinni niehāi cor, niisiei-
yiᅅᅅgu-na, ba *jā bilonjo-i† aa haa tuonjo yerre yaa
yuᅅ wuo Sakari. 60 Nyuᅅᅅo yagar aa cira: «I ka tie
bī-yo Nsāa.»

61 Baa cira: «Ba bī naᅅ dūᅅ-wuon hayo-i du-
maanjo-na?» 62 Aa yuu tuonjo-i bobomma-na uᅅ
taaraᅅ u haa yerre maᅅ u biᅅᅅo-na. 63 Tuon wuo
ce ba hā-yo yilaᅅᅅgu. Uᅅ hūyāa yilaᅅᅅgu-i wuo
nyegᅅᅅ wuo: «U yerre yaa Nsāa.» Kuᅅ cu ba
hōmmu-i hiere. 64 Terduᅅᅅgu faᅅgu-na, u jumelle
pāᅅ firnu, wuo don tuᅅ piye aa tuᅅ gbᅅᅅᅅᅅ Di-
ilonjo-i. 65 Korma pāᅅ bel ba nellen-baamba-i baa-
yo. Yibieᅅa faᅅa-na, nelma famma yaa waa *Yude
nilieᅅa faᅅa-na hiere. 66 Diilonjo naa silaa ce baa
naacombilon daayo-i cor, a ce umaᅅ duᅅ nu nel

† 1:59 Buolmaᅅ-sebe (Lévitique) 12.3

daama-i, kutienjo tuɔ yuu u fεε wuɔ: «Aa naacom-bilon daayo duɔ ji waa niε?»

Diilonjo diyaa nalāangu Sakari nungu-na

⁶⁷ Terduɔngu fangu-na, *Diilonj-Yalle pān yu Sakari huɔnga-i. Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nungu-na u tuɔ hāl-ma nalāangu wuɔ:

⁶⁸ «Itienjo gbɛ baa jaalungu.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

⁶⁹ U hāa-ye ninsoj-konkortienjo.

U hielaa-yo *Davidi hāayɛlmba-na.

U hielaa-yo u cāarāno dūn-nu hā-ye.

⁷⁰ Wuɔ ciε u *pɔpuɔrbiemba wan ma yaa dii ku huɔngu-na

⁷¹ wuɔ u ka hūu-ye i bigāarāamba nammu-na.

⁷² Diilonjo firiinu u huɔnga-i baa i bīncuɔmba-i.

Uj pāa nungu manj u *tobisinni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

⁷³ U pāa nungu fangu yaa baa i bīncɔinjo-i *Abi-ramu-i

⁷⁴ wuɔ u ka hūu-ye i bigāarāamba nyisenni-na

aa ce i tiε cāa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaan miε baa nelviinj miε yinni manj jonj a ji hi i kuliingu.»

⁷⁶ Aa gbɛ bεpoljo-i wuɔ:

«Mi biε, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanga Itienjo-na

ka cāa u hūmelle-i,§

a ce dumaano-na ba ka ta ba bī-ni Dɔrwuonjo pɔpuɔrbilon nuɔ.

⁷⁷ Ŋ ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonjo ka hur ba āmbabalma-i a kor-ba.

§ 1:76 Malaki (Malachie) 3.1

78 Miε Diilonɔ faa aa u tiraa waa hujantienɔ.

U ka pa bāfeliengu yie.

Ku ka waa ɲaa bāansēniengu.

79 U ka pa-ku hā bamaɲ dii kukulma-na.

U ka pa-ku hā bamaɲ dii kuliɲ-hūmelle-na.

Bāfeliengu fanɲu ka dii-ye yaafellen-hūmelle-na.»*

80 Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vāa u jo, kunaɲ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tiena hien-nu. Huɔɲgu nanɲu juɔ hi, u donɲ tuɔ wanɲ Diilonɔ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (Matie 1.18-25)

1 Maari kusunɲuɲ juɔ vāa, kuɔ saanu baa *Oromε ba *jāmatigi wuɔ ba kāɲ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bi-yo Ogisi. 2 Nuɔkāl daade temma saa ce dede. Huɔɲgu fanɲu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunɲu-na. 3 Neliɲo neliɲo, u saaya u kā u nehollenɲ ka nyegēɲ u yerre-i. 4-5 Yosεfu waa *Davidi hāayēlɲo. U waa tiena Nasarɛti, dii *Galile huɔɲ-na. Fuɔ wuɔ sire terienɲu-na tuɔ kā u tonelle-na duɔ ka nyegēɲ u yerre-i baa u dɔrɲo-i Maari-i. Ba bi ba nelle-i Betelɛmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔɲ-na. 6 Baɲ kāa, Maari kusunɲu ka bel-o dii terienɲu-na 7 u hoɲ u bilodiɛlɲo-i naacombilonɔ. Ba saa naa da muncɔmmu niraanɲ-dunɲu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni finya bilonɔ-i aa galla-yuɔ kūnaɲ-na.

8 Nelle kɔtuɔɲgu-na, ānciinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caanɲ-nu ba niya-bei. 9 Ba juɔ'a ba

* 1:79 Isayi (Ésaie) 9.1

ne da Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo-i ba yaanga-na; u caraaya-bei baa cecerma nan temma; ba huleiŋa pɔŋ caar. ¹⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tɔnu-nei. Ma ka fɛ nuɔmba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na konkortienjo huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonj unj pɔa nunju-i wuɔ u ka saanj *Konkortienjo manj u yaa-i, aa u yaa Itienjo-i. ¹² Nanj ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fiɛnya bilosiɛlɔŋo nanjo baa nyarkpɔtɔnni aa galla-yuɔ kɔnanj-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiembra namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hɔl ba tuɔlnu Diilonjo-i. Ba maama saa waa dɛi baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hɔl wuɔ:

¹⁴ «Diilonjo gbɛ baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na, aa unj dɔlaa nelbilibiembra-i, yaafɛlle waa hiɛma-na.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbiembraŋ juɔ hɔl tɛ, ba ta nyugun dɔrɔ. Baŋ taa, ɔncinaamba cira: «Yaanj i kɔ nellen-huɔŋga-na i ka ne Diilonj unj puɔraa ba ji wanj manj baa-ye manj ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbɔana kɔ ka da Maari-i baa Yosɛfu-i baa bilosiɛlɔŋo-i kɔnanjo-na. ¹⁷ Baŋ daa bilonjo-i, baa donj ta ba piiye dɔrpɔpuɔrbilonj unj waanj manj u kɔnguna. ¹⁸ Umanj duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋma; u saa yanj ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huɔŋguna, ɔncinaamba bir gɔunu. Dɔrpɔpuɔrbilonj unj waanj-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hɔl nei ni ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i ba kɔŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonj unj juɔ da yinni niisiɛi-i, baa *jɔ-yo* aa

* **2:21** Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3

haa u yerre-i Yesu†. *Dərpəpuərbilonə naa pigāan Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūngu suə da ku yiera-yuə.

Yesu pāmma-i da ba hā Diilonə-i

²² Naacombilon u bīncuəmba yuŋ-maama migāaman-yiŋguŋ juə hi ŋaa man waan dumaa *Moisi *ānjīnamma-na‡, baa bi kā baa naacombilon-i *Diilodubuə-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonə-i ²³ŋaa man bi nyegāan dumaa Diilon-nelma-na wuə: «Naacombilodielāŋo saaya u pā hā Diilonə.»§ ²⁴Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa ānjīnaduəŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisə nənsər ba huriimba hāi.

²⁵A ne da bīncəiŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bī-yo Siminyə. U taa u nu Diilonə nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Uman naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilon-Yalle waa-yuə. ²⁶Dii naa tūnu-yuə wuə Itieŋ uŋ ka saan *Koŋkortieŋo man, u ka da-yo baa u yufelle aa suə ku. ²⁷Diilon-Yallen waa-yuə dumaanə-na, wuə kā Diilodubuə-i-na. Baŋ kaa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonə-i ŋaa man nyegāan dumaa ānjīnamma-na, ²⁸Siminyə wuə hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹«Itie, fiεfiε fuə, niŋ waan maman ma ciε.

Ŋ cāarāŋo huəŋga fiε; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰Mi daa Koŋkortieŋo-i baa mi yufelle.

³¹Niŋ saan uman hā nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

† **2:21** Niεŋ Like 1.31. ‡ **2:22** Niεŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8. § **2:23** Helman-sebe (Exode) 13.2,12

32 U yaa *nieraamba fitĩnuo-i.

U yaa ka ce ba suo ŋ saangũ.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

33 Kuɔ cu naacombilonɔ bĩncuamba hɔmmu-i.

34 Siminyɔ wuɔ cārā Diilonɔ-i hā-ba aa naa gbē nyuɔ-nyuɔ-i wuɔ: «ŋ biɛɔ jomma ka kɔsuɔɔ nuɔmba bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigāaɔ Diilonɔ sinni-i, ŋga nuɔmba ka bigāaɔ-yo. 35 A ce dumaɔna-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusũ-maama. Aa nuɔ fuɔ, ciɛɔ nuɔ, ānjɔguɔma ka gbuu ko-ni.»

36 *Diilopɔpuɔrbilonɔ naɔɔ bi waa ba taa ba bĩ-yo Anĩ. Aser dũɔ-wuɔɔ'i waa. Ba taa ba bĩ u to-i Faniel. Uu naa gbuu vāa ce cicɔɔɔ. Uɔ siire u bilosinni-na aa naacolɔɔ maɔ jā-yo, naacolɔɔ ciɛ biɛɔ niehāi baa-yo aa ku aa yaɔ-yo. 37 U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sũɔɔ-i aa tuɔ cārā Diilonɔ-i bāaɔ-i baa isuɔɔ-i. A ne da u biɛɔ komuɔna naa baa a naa'i waa belle fande-na. 38 Fuɔ wuɔ bi jo huɔɔ fangu-na ji da naacombilonɔ-i. Wuɔ jaal Diilonɔ-i aa naa tuɔ piiye u maama baa bamaɔ taa ba niya Yerusalemu kormaɔ-yiɔɔ-i.

39 Mamaɔ nyegāaɔ ānjĩnamma-na, Yesu bĩncuambaɔ kaa ce-ma tĩ, baa bir kā Nasarɛti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

40 Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonɔ naa firnu u huɔɔ-i baa-yo.

Ba kaa baa Yesu-i ponsaɔ-nu

41 Belle belle, Yesu b̄incuɔmba taa ba k̄a ba ce *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu-i *Yerusalɛmu-i-na. 42 Yesuŋ juɔ da bien̄ c̄incieluo a h̄ai, baa k̄a baa-yo. 43 Ponsaan̄guŋ kaa b̄al, baa ḡunu. Yesu wuɔ yan̄-ba aa t̄ena dii Yerusalɛmu-i-na ba saa suɔ. 44 Nuɔmba naa maara cor h̄umelle-na. Baŋ naa-yo, ba da niɛ s̄i uu dii nuɔmba h̄olma-na. Ba wuɔ yififiŋgu, moloŋ yufelle saa haa-yuɔ. Ba doŋ ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na 45 ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba k̄a Yerusalɛmu-i-na. 46 Yinni h̄ai cor, sieliŋ-yiŋgu-i, ba k̄a ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u t̄enaana *ānj̄inamma piḡaataamba h̄olma-na tuɔ yuu-ba ba ta ba piiye u tuɔ nu. 47 Bamaŋ waa hiere, u maama cu ba h̄ammu-i. 48 U b̄incuɔmbaŋ kaa da-yo dumaan̄o-na, kuɔ ce-ba gberɛ. Nyuŋ wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ ciɛ bige-i yiɛ dumandɛ-i-na? N̄ ciɛ i hulɛiŋa f̄un̄uŋ caar i sire tiɛ taara-niɛ.»

49 Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To d̄uŋgu-na wei?»

50 Ba saa suɔ u nelma yuŋgu-i. 51 Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u b̄incuɔmba nuŋgu-i. Mamaŋ ciɛ cor hiere, nyuŋo saa yan̄ ma diei karaanu-yuɔ.

52 Yesu wuɔ tuɔ v̄aa u jo aa kunaan̄gu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma d̄alnu Diilon̄o-i aa bi ta ma d̄alnu nuɔmba-i.

3

Ns̄aaŋ ciɛ u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Ns̄aa 1.19-28)

1 *Oromɛ ba *j̄amatigi man̄ ba nan̄ b̄iŋ-yoŋ Tiber, uŋ daa bien̄ c̄incieluo baa a ndii-i belle man̄ nuɔ-i

fõngũ-i-na, belle fande-na *Põse-Pilati yaa waa *Yude yungu-na aa *Erõdi waa *Galile yun-nu, u mólõ-i Filipu fuo waa Iture yun-nu baa Tirakoniti bi yun-nu, Lisaniyasi fuo waa Abileni yun-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diiløjigãntaamba yun-taamba-i. Belle fande'i nuo-i Diilonj unj caraaya Sakari biẽño-i Nsãa-i *hĩekuraangu-na a piiye baa-yo. ³ Unj piiye baa-yo dumaango-na, wuo tuo wuora nilẽĩja manj *Yurdẽ kõtõnni-na u wanj baa nuomba-i wuo ba nanna ba cilõbabalaño-i aa ba *batisenj ku yaa Diilonjo ka hur ba ãmbabalma-i. ⁴ Diilonj unj puõraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sí daama-i wei? Isayi waanj-ma wuo:

«Molo dii tuo hohuola hĩekuraangu-na wuo:

«Migãan Itienjo hũmienja-i.

Cãan-yanj na viinu-yei.

⁵ *Diiyaanunj fonni-i!*

*Tãnninj yenj terni manj nuo-i baa tãntũnni-i,
na herra-niẽ na saanu-niẽ.*

*Hũmienjanj miẽlãa terni manj nuo-i, na viinu-yei,
aa amanj cuolaanu, na diinu-yei.*

⁶ *Nuomba-i hiere ba ka da Diilonj unj ka kor-ba dumaa.»**

⁷ Nuomba bõi taa ba jo Nsãa tuo batisen-ba. Wuo tuo wanj baa-ba wuo: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i, hai juo tũnu-nei wuo da na batisen Diilonjo siẽ ka gãnj baa-na? ⁸ Taa na ce kumanj faa, ku yaa ka pigãan wuo na naana na cilõbabalaño-i kelkel. Baa na ta na ne wuo sí *Abiramunj yenj na bĩncõĩño Diilonjo siẽ ka gãnj baa-na! Mi tũnu-nei, nanj fiẽ da tãmpĩenja manj daaya-i, Diilonjo gbãa bir-a ce-ya

* **3:6** Isayi (Ésaie) 40.3-5

Abiramu hāayēlmba namaa fuoŋgu-na†. ⁹ Maale nuŋgu saaraa jīna. Tibiingu maŋ da ku saa maŋ biefefeiŋa, ku jūŋ aa senu.»

¹⁰ Nuōŋ baa ta ba yuu-yo wuo: «Kufanŋgu terienŋu-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuō gbē-ba wuo: «Joŋgorbaa-ba hāi da ba waa baa nuōni maŋ, umaŋ saa da biŋkūŋgu ŋ hā-yo u diei, aa niiwuōŋ da ni bi waa baa nuōni maŋ, umaŋ saa da duō wuo ŋ hā-yo.»

¹² *Nampohūutaamba namba naa bi jo u duō ji batiŋ-ba, bafaŋ baa yuu-yo wuo: «Hāalātie, miē i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuō gbē bafamba-i wuo: «Nuōmbaŋ saaya ba ta ba pā kumaŋ ba hā-na, baa na ta na hūu na cor kufanŋgu-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuo: «Aa miē fuō, i saaya i ce bige-i?»

Wuō gbē bafamba-i wuo: «Baa na ta na du nuōmba-i na hūu ba gbeiŋa-i. Taa na yii baa na cufaluŋgu yaa yoŋ.»

¹⁵ Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuo u ka saanŋ *Koŋkortieŋo maŋ, nuōmba taa ba niya u jomma-i. Baŋ juō da Nsāa-i ba da niē sī u yaa-i. ¹⁶ Nsāa wuo gbē-ba wuo: «Muōmi batiŋ-na baa hūmma yoŋ, ŋga unaa jo dii, u fōŋgūō jīenya mei wuoŋo-i, mei saa piēra u natāanŋgu-i. Fuō ka batiŋ-na baa *Diiloŋ-Yalle baa dāamu. ¹⁷ Kōkōruōŋgu dii u nanŋa-na. U ka pe u dīmma-i. Duō ji pe-ma tī hiere torre-na, u ka kūōl belle-i dii-de inōŋgō-na aa senu fuoru-i baa dāamu. Dāamu fammu sa dīŋ dede.»

† 3:8 Niēŋ Nsāa sebe-i-na 8.33-39.

18 Nsãa taa u dii nelma bɔi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaɲo-na u taa u warɲ *Neldɔdɔlma-i baa-ba. 19 Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlɔ ciɛɲo a dii-yo. Ba taa ba bɪ ciɛɲo-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce wɛima bɔi ma saa fa. U yaa waa nellentienɲo-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. 20 Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãarɲ tuɔ naara kunarɲu u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

21 Nuɔmba-i hierɛ ba kãa ka *batisɛɲ. Baɲ taa ba batisɛɲ huɔɲgu-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisɛɲ-yo. Baɲ baatisɛɲ-yo tɪ, wuɔ tuɔ cãrã Diilonɲo-i. Dɔrɔ wuɔ puur. 22 *Diilonɲ-Yalle hel konɲhurɲ temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛɲo yaa nuɔɲo-i, ɲ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnɛi fiɛɲ mi huɔɲga-i.»†

Yesu bɪncuɔmbarɲ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

23 Yesuɲ duɔɲ u maacemma-i huɔɲgu marɲ nuɔ-i, u waa baa biɛɲ komorre baa cɪnciel temma. Nuɔmba taa ba jɔguɔɲ wuɔ Yosefu biɛɲo.

Yosefu to-i ba taa ba bɪ-yo Eli.

24 Eli to-i ba taa ba bɪ-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bɪ-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bɪ-yo Mɛlki.

Mɛlki to-i ba taa ba bɪ-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bɪ-yo Yosefu.

25 Yosefu fanɔ to-i ba taa ba bɪ-yo Matatiyasi.

† 3:22 Gbeliɛmarɲ-nalãarɲu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaie) 42.1

Matatiyasi to-i ba taa ba bi-yo Aməsi.
 Aməsi to-i ba taa ba bi-yo Nahömu.
 Nahömu to-i ba taa ba bi-yo Esili.
 Esili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.
²⁶ Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatiŋo.
 Maatiŋ to-i ba taa ba bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faŋo to-i ba taa ba bi-yo Semie.
 Semie to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
²⁷ Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
²⁸ Neri to-i ba taa ba bi-yo Melki.
 Melki faŋo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
²⁹ Er to-i ba taa ba bi-yo Yesu.
 Yesu faŋo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi-yo Mata.
 Mata faŋo to-i ba taa ba bi-yo Levi.
³⁰ Levi faŋo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi-yo Yosefu.
 Yosefu faŋo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
³¹ Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.

Natamu to yaa *Davidi.

³² Davidi to yaa Yese.

Yese to yaa Yobedi.

Yobedi to yaa Bosi.

Bosi to yaa Sala.

Sala to yaa Nasõ.

³³ Nasõ to yaa Aminadabu.

Aminadabu to yaa Adime.

Adime to yaa Arni.

Arni to yaa Esirõmu.

Esirõmu to yaa Peresi.

Peresi to yaa *Yuda.

³⁴ Yuda faᅇo to yaa *Yakõbu.

Yakõbu to yaa *Isaki.

Isaki to yaa *Abiramu.

Abiramu to yaa Tera.

Tera to yaa Nahor.

³⁵ Nahor to yaa Seruge.

Seruge to yaa Erehu.

Erehu to yaa Peligi.

Peligi to yaa Eber.

Eber to yaa Sala.

³⁶ Sala faᅇo to yaa Kanamu.

Kanamu to yaa Arpasadi.

Arpasadi to yaa Semu.

Semu to yaa *Nowe.

Nowe to yaa Lemeki.

³⁷ Lemeki to yaa Matusalemu.

Matusalemu to yaa Enaki.

Enaki to yaa Yeredi.

Yeredi to yaa Maleleyel.

Maleleyel to yaa Kenamu.

³⁸ Kenamu to yaa Enosi.

Enəsi to yaa Seti.
 Seti to yaa Adāma.
 Diilonj unj hiela miwaanjo-i u maa Adāma faņo
 yaa jina.

4

Sitāni taara duo guol Yesu gbeini-i (Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

¹ *Diilonj-Yalle naa yu Yesu huonja-i. Unj hilaa *Yurdē-i-na, die kā baa-yo *hiekuraanjo-na. ² Unj kāa terienjo-na, *Sitāni wuo nyaanu-yuo duo ka guol u gbeini-i. U cie yinni komuonja hāi baa-yo taalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii ku-uwuonjo u nuņgu-na. Ku huonjo-na, nyulmu sire cuol-o. ³ Sitāni wuo gbē-yo wuo: «Da kuo Diilonj-Bienjo yaa nuonjo-i kelkel, ce tãmpël daade bir ku-uwuonjo i ne!»

⁴ Yesu wuo cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuo: «*Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce neliej nuo η ba.*»*» ⁵ Unj waan mafamma-i, Sitāni nyugun baa-yo dor a ka pigãan-yo nilenja-i hiere hema-na da hohlhohl ⁶ aa cira: «Niη daa nilenja man daaya-i hiere baa a huoya-niini-i, mei waanja; da mie mi ka ce kuman baa-ya mi ce. ⁷ Da η dūna jaal-mi, mi ka hā-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuo cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuo: «*N saaya η ta η dūna η jaal Itienjo-i Diilonjo yaa-i; aa η ta η cãa u yaa u diei yon.*»†»

* **4:4** Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 8.3 † **4:8**
 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13

9 Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kā baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dərɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilon-Beiŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hɛma-na i ne. Ma sɪ ma nyegāaŋ Diilon-nelma-na wuɔ:

10 *«Diilonɔ ka ce u *dɔrpɔpuɔrbiemba ta ba niya-nie.»*

11 Aa tiraa cira:

*«Ba ka tūu-ni ba nammu-na
ŋ baa ka tistɪŋ ŋ fɛɛ terienɔ.»*†

12 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegāaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: *«Baa dāŋ Itienɔ-i Diilonɔ-i ŋ ne.»*§»

13 Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbāa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yaŋ-yo tuɔ cie huɔŋgu naŋgu.

*Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)*

14 *Sitāniŋ juɔ ta aa yaŋ Yesu-i, wuɔ bir kā *Galile-i-na baa *Diilon-Yalle fɔŋgūɔ-i. Uŋ kāa, baa fūnuŋ ta ba gbɛliɛŋ-yo terni-na hiere. 15 U taa u waŋ Diilon-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

16 Yiinɔŋ naŋgu-na, wuɔ ji kā Nasarɛti-i-na. U vāa kusuɔŋ-nu'i. *Yitienanɔŋ juɔ hi, wuɔ kā *Diilonelhāalādūŋgu-na. U taa u kā koko. Diilon-nelman juɔ hi kamma, wuɔ sire duɔ kalaŋ. 17 Baa hā-yo *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i *Isayi sebɛ yaa wuɔ u kalaŋ. Wuɔ puur terienɔŋ maŋ uŋ nyegāaŋ wuɔ:

18 *«Itienɔ *Yalle dii mi yuŋgu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi waŋ *Neldɔdɔlma-i baa sūntaamba-i.*

† 4:11 Gbɛliɛmaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 91.11-12
Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.16

§ 4:12

U puɔraa-mi

*mi da mi waŋ baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsinni tɛ,
aa waŋ baa yiriemba-i wuɔ ba yufienja ka puur,
aa bamaŋ dii pɔrtɔmma-na wuɔ pɔrtɔmma tɛ,*

*¹⁹ aa waŋ baa-ba wuɔ Diilonɔ ka firnu u huŋga-i baa
nuɔmba-i fiɛfiɛ-i-na.»**

²⁰ Uŋ kalaan tɛ, wuɔ suuye seβε-i aa hã Diilonelhãalãdũngu maacencerɔŋo-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo.

²¹ Wuɔ cira: «Miŋ kalaan nelma maŋ daama-i, ma ciɛ nyuŋgo daayo'i nuɔ-i.» ²² Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ cor tuɔ piye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hɔmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu biɛŋo'i sɪ wɛi?»

²³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka naŋ gbãnalãan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ŋ fɛɛ i ne!» Aa na ka cira: «I nuɔ niŋ ciɛ mamaŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma naŋ fɛɛŋ nelle-na i ne.»» ²⁴ Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonɔ-i, u nellen-baamba sa kãŋ-yo.

²⁵ Yaan mi tũnu-nei, *Eli bãanɔgu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahel-na, Diilonɔ wuɔ ce bienja siei baa caamba niediei u saa dãa. Nyul muɔ suur nelle-na†.

²⁶ Nga Diilonɔ wuɔ yaŋ bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛŋo naŋ wulaa Sareputa, dii Sidɔ‡. ²⁷ Aa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i Elise bãanɔgu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, nga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i

* **4:19** Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † **4:25** Jãmatigi ba sebedɛlãŋo (1 Rois)

17.1 ‡ **4:26** Jãmatigi ba sebedɛlãŋo (1 Rois) 17.8-16

aa sire umañ naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo NaamaŒ.»

²⁸ Bañ juɔ nu mafamma-i, ba hɔmmu pāñ guɔla hiere. ²⁹ Ba nelle waa tānuñ-nu. Baa sire tiŒñ-yo hiel-o Diilonelhāalādūngu-na, a hel baa-yo nellen-huɔŋga-na, a nyugūñ baa-yo tānuñgu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. ³⁰ Yesu wuɔ yañ-ba aa yɛgɛl hel ba hɔlma-na ta.

*Yesuñ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na
(Marke 1.21-28)*

³¹ Yesuñ hilaa Nasarɛti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uñ kãa, wuɔ kã *Diilonelhāalādūngu-na *yitiɛnaŋgu-na ka tuɔ wañ Diilon-nelma-i. ³² U taa u piye baa bibɛsɪnni u yañ *ānjɪnamma pigāataamba-i; a ce dumaanjo-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ³³ Naacoljo nañjo waa ba hɔlma-na, *jina waa u yuñgu-na. Wuɔ kaasɪñ da gbagaga wuɔ: ³⁴ «Nasarɛtitaan Yesu! I ciɛ-ni nie? N̄ juɔ da ñ ji kɔsuɔñ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni, Diilon-noljo yaa nuɔñjo-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ñ nuñgu-i aa ñ cor ñ hel naacoljo-na.» Jina wuɔ mal naacoljo-i nuɔmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaanjo yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛɛ, baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacolj daayo hii dɛ! Baa jinabaa-ba-i hiere u donya-bɛi baa u nuñ-āndaanjo.» ³⁷ Kuñ ciɛ dumaanjo-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uñ hilaa *Diilonelhāalādūngu-na, wuɔ kã Simɔ ciñ-nu. Simɔ cura sa waa hɪnni; u kũma naa gbuu

huol da pāmpāmpān, u galla. Ba cārā Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U kã ka ture ciɛŋo yudɔrɔ-i-na, a nuola jarma-i. Ciɛŋo pān da u fɛɛ terduɔŋgu fanɟu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersinni-i.

⁴⁰ Bāanɟuŋ juɔ ta ku suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, jaambaŋ waa baa bamaŋ hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bɛi u sire-bɛi. ⁴¹ Jaan daaba hɔlma-na, *jinabaa-ba waa nuɔmba bɔi-na. Duɔ donya umaŋ baamba-i, ba ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Diilonɟ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel!» Jinabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilonɟ uŋ pāa nuŋgu-i aa saan *Konkortieŋo maŋ, u yaa Yesu-i; a ce dumaanɟo-na Yesu tuɔ nuola-bɛi, u sa yan ba da piiye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuonɟ juɔ kaal, u sire kã hɪɛŋ-nu. Nuɔmba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra wan *Diilonɟ-bāanɟu *Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa nanɟa-na hiere; Diilonɟo puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelhāalādūnni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gbɛɛ-tetebelle

¹ Yiinɟu nangu-na, Yesu kãa Genesareti dalanɟa-na. Nuɔmba kũal ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni hāi hūmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jɔnaamba-i. ³ Wuɔ kã ka suur kunanɟu-na, Simɔ kũŋgu'i waa aa ce u forra-kuɔ cɛlle konkondaanɟu-na. Uŋ furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ tɪɛna a donɟ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigāan nuɔmba-i.

⁴ Uŋ juo piiye tī, wuɔ gbě Simo-i wuɔ: «Kã pututu terienġu-na, na ka nanġ na jonaamba-i.»

⁵ Simo wuɔ cira: «Hãalãtie, i naanġ juoŋo-i cɔ i saa da bĩŋkũŋgu bel, ŋga ninġ waanġ-ma deĩ, mi sie yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta. ⁶ Baŋ kãa ka nanġ ba jonaamba-i, baa bel titiraamba-i jonaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bĩ ba jo baa ba beŋo-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Baŋ julii-ba, benni-i ni hãĩ-i-na niε yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simo-Pierŋ daa mafamma-i, wuɔ kã ka dũuna Yesu caanġu-na aa naa cira: «Itie, muoŋo-i ãmbabalmanceronġ muɔ, baa piε-mi.» ⁹ Titiraanġ daaba ciinumma diyaa korma yuɔ baa bamanġ waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuomba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bĩ unanġo-i Sake aa bĩ unanġo-i Nsãa. Yesu wuɔ wanġ baa Simo-i wuɔ: «Baa yanġ korma da-ni, a donġ nyunġo, ŋ ka yanġ tetebelle-i aa ta ŋ dii nuomba-i Diilonġ-hũnuŋ-nu.» ¹¹ Yesuŋ waanġ mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yanġ-ni aa cu u huonġ-nu.

Yesu siire wontorŋo nanġo
(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiinġu nanġu-na, Yesu kãa nelle nande-na. *Wontorŋo nanġo da-yo aa piε ka dũuna u caanġ-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miε, mi suyaa miε ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuɔ haa u nanġa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacolŋo jarma pãŋ ta yuɔ terduoŋgu fanġu-na. ¹⁴ Yesu wuɔ wanġ-ma kuola-mei baa-yo wuɔ u baa yanġ ma hel; aa u kã *Diiløjigãntienġo wulaa u ka ne-yo, aa u pã

niikonni maŋ dii pām̄ma u hā-yo u migāaŋ u yuŋ-
maama-i ŋaa *Moisiŋ nyεgāaŋ-ma dumaa*. Ku yaa
nuamba ka suɔ wuɔ u jarma taa-yuɔ kelkel.

¹⁵ Kufanŋuŋ ciε, Yesu yerre migāaŋ ta di du di kā.
Nuamba bɔi taa ba jānu ba-naa ba nu u nelma-i.
Jaamba taa ba cārā-yuɔ u tuɔ sire-bɛi ba jarma-na.

¹⁶ Nŋa huŋgu naŋ-nu duɔ ce, u yaŋ-ba aa ta kā u den
ka cārā Diiloŋo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu naŋo
(Matie 9.1-8; Marke 2.1-12)

¹⁷ Yiinŋu nanŋu-na, Yesu taa u waŋ Diiloŋ-
nelma-i u pigāaŋ nuamba-i. A ne da *Farisiεbaa-ba
namba waa tɛena ba hɔlma-na, baa *ānjīnamma
pigāataamba namba. Banamba taa ba hel
*Galile, banamba *Yude, halle banamba naa
hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienŋo fōŋgūɔ waa baa-
yo u tuɔ sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tūu
murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji
suur jīna-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ¹⁹ A ne da nuamba
naa yu dūŋgu-i, ba saa suɔ baŋ ka suur baa-yo
dumaa. Ba naa ba nyugūŋ dūŋgu dɔrɔ-i-na, aa
kaasiŋ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuamba
hɔlma-na jīna-yuɔ Yesu caaŋgu-na. ²⁰ Yesu wuɔ
ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba
jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jɛ, ŋ āmbabalma hurii hierε.»
²¹ Anjīnamma pigāataamba-i baa Farisiεbaa-ba
doŋ ta ba piye wuɔ: «Hai moloŋo-i daayo-i aa
u tuɔ tuora Diiloŋo-i? Da ma hel Diiloŋo-na, hai
moloŋo-i gbāa hur u nanoloŋo āmbabalma-i?»

* **5:14** Niεŋ Buolmaŋ-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

22 Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmuna? 23 A hur u ɔmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ wuɔ-i, ma hɔi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yan? 24 Nga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hɔa *Molon-Bienɔ-i ku fɔngũ-i hɛmana u tuɔ hur nelbiliemba ɔmbabalma-i.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kũŋ, muɔmei waan-ma dumaa.»

25 Naacolɔ bi sire ba yufelle-na a bie u kuu-gallaŋgu-i tuɔ gbeliɛŋ Diilonɔ-i u kũŋ. 26 Maa ce-ba hiere gbɛɛ; baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibienɔ!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛɛ-weima nyuŋgo-i-na.»

*Yesu biɛ Levi-i
(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)*

27 Yesuŋ hilaa terienɔgu-na, wuɔ da *nampohũutienɔ nanɔ tɛnaana u maacemmaŋ-dũŋgu-na, ba taa ba bi-yo Levi. Wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.» 28 Levi bi pãŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huon-nu.

29 Ku huonɔgu-na, Levi wuɔ ce kãlle u dumelle-na Yesu yerren aa bi u jo ba ji ta ba wuo niiwuoni-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohũutaamba waa ba hɔlma-na. 30 *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *ãnjɔnamma pigãataamba-i? Kuɔ gbuu jan-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i cie na ta na wuo aa ta na nyɔŋ baa nelbabalaan daaba temma-i?»

31 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ waa hɔnni, ŋ ka ce bige-i pɛrruntien terien-nu? 32 Mi saa jo nelfafaan

maa-na, ŋga mi juo nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilobabalaŋo-i.»

Yesu piye sūŋgu maama
(*Matie 9.14-17; Marke 2.18-22*)

³³ Ban waa mafamma-na, *Farisiεbaa-ba namba yuu-yo wuo: «*Nsāa-Batise *hāalābiemba dii sūŋgu-i aa ta ba cārā Diilonŋo-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i cie naŋ baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuo sie-ba baa gbānalāanŋu wuo: «Neliε gbāa tuo jā cieŋo aa na ce u jēnaamba dii sūŋgu ku yiinŋu-na dōrbiεŋo yufelle-na wei? ³⁵ Ŋga yiinŋu dii baa yiinŋu, ba ka bel dōrbiεŋo-i ta baa-yo. Kufanŋu yinni'i nuo-i ban ka dii sūŋgu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa naŋ gbānalāanŋu nanŋu baa-ba wuo: «Ba sa taal jonŋorfelenŋo-i a nar uucolŋo. Da ŋ ce-ma, jonŋorfelenŋo kompanŋa sie bie baa uucolŋo kaanŋa-i, u yaa daayo u taalaa ti. ³⁷ Ba sa bi dii duvēnfelenŋo-i cirkpōcolŋ-na. Umanŋ duo ce-ma, cirkpuo ka muonu aa duvēŋo ka kūnna. ³⁸ Ŋga da ŋ'a ŋ dii duvēnfelenŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpōfelenŋ-na. ³⁹ Na saa da, umanŋ duo tuo nyonŋ duvēncolŋo-i uufelenŋo sa dōlnu-yuo a ce dumaanŋo-na u sa taara-yuo.»

6

Yitiŋanŋu maama
(*Matie 12.1-8; Marke 2.23-28*)

¹ *Yitiŋanŋu nanŋu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natienŋa-na ba wuo. ² *Farisiεbaa-ba namba ta ba wanŋ baa-ba wuo: «Bige-i cie na ta na ce kumanŋ saa saaya cemma yitiŋanŋu-na?»

³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nanj bilaa *Davidi-i wuɔ ce kumaŋ baa u nuɔmba-i*, ma sɪ na kalaan-ku ke? ⁴ U nanj suurii Diilon-dũngu-na dumaa a biɛ Diilon-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, bamaŋ si dii *Diilo-jigãntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faŋo-i.» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bieŋo yaa yitienangu tieno-i.»

*Yesu siire nagãduɔla nanjo
(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)*

⁶ *Yitienangu bi nanju-na, Yesu wuɔ suurii *Diilonelhãalãdũngu-na tuɔ wan Diilon-nelma-i. A ne da naacolŋo nanjo waa ba hɔlma-na, u nadienanga naa minan. ⁷ *Anjinamma pigãataamba-i baa *Fariŋɛbaa-ba kã ka tiena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire jeinjo yitienangu-na ba da ãntãalãmma haayuɔ. ⁸ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ jo ŋ ji yiera nuɔmba yaannga-na.» Naacolŋ wuɔ sire jo ji yiera. ⁹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, bige-i faa cemma yitienangu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ãmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yan u ku?» ¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa wan baa naacolŋo-i wuɔ: «Fara ŋ nannga-i.» Naacolŋ wuɔ bi fara u nannga-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hõmmu gbuu pãŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

*Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i
(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)*

* **6:3** Niɛŋ Samiel sebedielãŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

12 Yibienja fanġa-na, Yesu wuɔ kã tãnuŋgu nanġu-na ka cãrã Diilonġo-i cɔ u yufienġ-na. 13 Cuonġ juɔ kaal, wuɔ bĩ u *hãalãbiemba-i a fiel cĩncieluo ba hãi bei, a tuɔ bĩ-ba *pɔpuɔrbiemba. 14 Uŋ fiela bamanġ ba yireiŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bĩ Simɔ fanġo yaa Pier-i,) baa u hãanġo-i Andere, baa Sake, baa Nsãa, baa Filipu, baa Batelemi, 15 a naara Matie, baa Toma, baa Alfe bienġo-i Sake, baa Simɔ manġ taa u kuye u nelle maama-i, 16 a naara Sake bienġo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro manġ juɔ hel Yesu huonġu-na.

*Jaamba bai juɔ Yesu ji sire-bei
(Matie 4.23-25)*

17 Yesuŋ juɔ fiel u *pɔpuɔrbiemba-i tĩ, wuɔ hiire baa-ba tãnuŋgu-na ka yiẽra baa-ba kpanġkpaatanġu nanġu-na. U *hãalãbiemba namba waa terienġu fanġu-na, baa sa waa dẽi baa yuliinġu-i a naara nelpũnġu nanġu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalẽmu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dãmmanġ-nuoraanġu caanġ-nu. 18 Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jinabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. 19 Fõnġũɔ nanġo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanġo-na, baa ta ba taara ba yiẽya-yuɔ hiere.

*Yesu gboya u hãalãbiemba-i
(Matie 5.1-12)*

20 Nuɔmbanġ nii Yesu-i-na da ba yiẽya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hãalãbiemba-i aa naa cira:
«Sũntaanġ namaanġo-i, na yunni dɔlaa;
*Diilonġ-nelle-i namaa diele-i.

21 Nyulmuŋ yey namaa namanj nuo-i fiefiε-i-na, na
yunni dɔlaa;

niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namanj kaalaanj fiefiε-i-na, na yunni dɔlaa;
na kaa waa nyembɪnniŋ.

22 Nuoŋ da ba bigāaŋ-na,

da ba nanna-ŋei,

da ba ta ba tuora-ŋei,

sisɔ da ba ta ba biɛna na yirɛiŋa-i *Moloŋ-Bieŋo
maama-na, na yunni dɔlaa.

23 Taa na gbu na nyε yiinŋu faŋgu-na, aa na ta
na muora na gbugbanni-i; Diiloŋo kaa pã-na boi
dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba biŋcuɔmba ciε karaaŋgu
faŋgu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

24 Nga waan namaaŋo-i, sũlma haraa-ŋei;

na ciε na bāaŋgu-i ti.

25 Niiwuoniŋ haaya baa namaa namanj fiefiε-i-na,
sũlma haraa-ŋei;

na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namanj dii nyembɪnni-na fiefiε-i-na, sũlma
haraa-ŋei;

na kaa waa kuliin-kaaluŋ-nu.

26 Nuɔmba-i hiere da ba ta ba bi na yefafalle,

ŋaa ba biŋcuɔmba naŋ biŋ coikartaamba maŋ naa
ciε ba fεε Diilopɔpuɔrbiemba

ba yefafalle-i dumaa, sũlma haraa-ŋei.»

Taa na dɔl na bigāarāamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

27 «Namaa namanj karaa na tũnni-i ta na nu
mi nelma-i, yaan mi tũnu-ŋei: Taa na dɔl na
bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bamanj

diyaan lunḡu nei. ²⁸ Umanḡ duḡ haa u nubabal-
 aanḡu nuḡni manḡ nuḡ-i, baa waasa kutienḡo-na, yanḡ
 aa ḡ ta ḡ ḡḡuḡḡ kuufafaanḡu baa-yo. Taa na
 cārā Diilonḡo-i na hā bamanḡ cienḡ-nanḡ kuujanḡu-i.
²⁹ Umanḡ duḡ caa ḡ tūḡ daaku-i, bir daaku-i ḡ
 hā-yo. Umanḡ duḡ bie ḡ jonḡorbuḡ-i, baa cie-yo ḡ
 jonḡoryelle-na. ³⁰ Umanḡ duḡ cārā ḡ wulaa, hā-yo.
 Aa umanḡ duḡ bie binḡkūḡḡ ḡ wulaa, baa yuu-yo ku
 maama. ³¹ Nanḡ taaranḡ nuḡmba ta ba ce kumanḡ
 ba hā-na, taa na ce ku temma na bi hā-ba. ³² Da
 na ta na dḡl na dḡdḡltaamba yonḡ, na jaalunḡu sī
 Diilonḡo wulaa. Na saa da, halle bamanḡ sa wuḡyaanḡ
 Diilonḡ-hūmelle-i ba dḡl ba dḡdḡltaamba-i. ³³ Da na
 ta na bi ce ānfafamma-i bamanḡ cienḡ ānfafamma-i
 nei yonḡ, na jaalunḡu sī Diilonḡo wulaa. Halle bamanḡ
 sa wuḡyaanḡ Diilonḡ-hūmelle-i ba ce kufanḡu-i. ³⁴ Aa
 da na ta na dii cēmienḡa-i nanḡ suyaa wuḡ bamanḡ ka
 gbāa suu-ya, na jaalunḡu sī Diilonḡo wulaa. Halle
 bamanḡ sa wuḡyaanḡ Diilonḡ-hūmelle-i, da ba suḡ
 wuḡ umanḡ ka gbāa suu cēmelle-i ba dii-de u'i nuḡ-i.
³⁵ Nḡa, taa na dḡl na bigāarāamba-i, taa na ce
 ānfafamma bei, taa na hā aa na baa ta na cie ku
 solaanḡu huonḡu-na. Ku yaa Diilonḡo ka pā-na bḡi.
 Aa na ka waa Dḡrwuonḡo beḡ namaa. U yaa faa.
 U faa baa nuḡmba-i hiere ka hel baa bamanḡ sa
 suyaanḡ ānfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere.
³⁶ Na saaya na waa hujantaanḡ namaa, ḡaa na Tonḡ
 yenḡ hujantienḡo dumaa.»

Yesunḡ waanḡ mamanḡ a kā cālmuo yanḡa-na
(Matie 7.1-5)

³⁷ «Baa na ta na cāl na-naa, ku yaa Diilonḡo sie ka
 cāl-na. Baa na ta na haa cālmuo-cāḡkuḡle na-naa

nuo, ku yaa Diilonjo sie ka haa cãlmuo-cãŋkuole nei. Uman duo cãl nuoni man, ce jande aa ŋ yan-yo, ku yaa nuo da ŋ bi cãl Diilonjo-i u ka ce jande aa yan-ni. ³⁸ Niŋ fiŋ baa kekerienŋu man ŋ hã nuomba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terienŋu fanŋu-na, yan ŋ nanŋa ta ka fara, ku yaa ba ka fi nan kũŋgu-i aa fẽl-ku ku yu kũnna hã-ni.»

³⁹ Yesu wuo nan gbãnalãanŋu baa-ba wuo: «Namma daa yiro gbãa bel u nayironŋ nagãŋ-na ba kã terienŋu aa ba sie ka par suur fuon-nu wei?

⁴⁰ *Hãalãbilonjo sa suo u yan u hãalãtienjo-i, ŋga hãalãbilonjo man duo hãalã ka hi u fuonŋu-i, u ka tuo suo ŋaa u hãalãtien ŋ suo duma.

⁴¹ «Nan cie nie da hũyãŋo-i unan yufellen aa daabolma-i nan yufelle-na ŋ saa da-ma?

⁴² Daabolma-i nan feŋen yufelle-na jũnnu dumandɛ-i ŋ bir ŋ gbɛ ŋ nabentienjo-i wuo: «Yan mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni.» Anŋbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbãa hiel hũyãŋo man ŋ nabentienjo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanŋu sa man biebabalɛiŋa, tibibabalaanŋu sa bi man biefɛɛiŋa. ⁴⁴ Ba suo tibinni-i ni biena'i nuo-i. Ba sa yagal musiɛŋa kaapugamma-na, aa ba sa bi biɛra hãlɛiŋa caaterren-yuŋ-nu.

⁴⁵ Nelien nuo ŋ huonŋan yuu baa man, ma yaa hilaan ŋ nunŋu-na. Nelfɛɛiŋo-i u ãnfafamma hel u hɔfafanŋa'i nuo-i aa nelbalaŋo-i u maacembabamma hel u hɔbabalaŋa'i nuo-i.»

*Jaagɔciraamba hã maama
(Matie 7.24-27)*

⁴⁶ «Bige-i ciε na ta na bī-mi <Itie, Itie>, aa da mi wan̄ mamaŋ baa-na, na siε ce-ma? ⁴⁷ Uman̄ duō jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāaŋ-na kutien̄ uŋ saa baa umaŋ: ⁴⁸ U saa baa n̄liεŋo maŋ wuō u ma dūŋgu, aa hīŋ ka hi tām̄p̄elle-i jīna ku tuole-i. Ku tuolen̄ jīena fafamma aa u ma-ku, diilon̄oŋ juō tã, kanni gbar, hūmma būŋ ka nan̄-ku, ma saa gbāa naara-kuō. ⁴⁹ Nga umaŋ juoŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umaŋ wuō u ma dūŋgu aa u saa hīŋ jīna ku tuole-i aa ma-ku. Diilon̄oŋ juō tã, hūmma būŋ ka nan̄-ku, ku pāŋ cii hiere, bīŋkūŋgu saa tīε.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntien̄o nan̄o maacembilon̄o-i

(Matie 8.5-13)

¹ Yesuŋ juō piye u nelma-i tī baa nuōmba-i, wuō ta kā Kafarnamu. ² *Oromε ba sorosi ba yuntien̄o nan̄o waa nelle fande-na, u maacembilon̄o nan̄o maama waa kpelle yuō. Maacembilon̄ daayo tuō jaŋ. U jarma waa kpelle. ³ Yesuŋ juō, sorosi ba yuntien̄o daayo nu-ma. Wuō puor̄ *Yuifu ba bīncuōmba namba-i u wulaa, wuō ba ka cārã-yuō u ji sire u maacembilon̄o-i hã-yo. ⁴ Bīncuoŋ daaba kā ka ta ba cārã Yesu-i aa ta ba piye wuō: «Naacolŋ daayo saaya kāyāmma. ⁵ Yuifubaa miε i maama dōlnu-yuō; ŋ saa da, u'i maa i *Diilonelhāalādūŋgu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuō ta tuō kā baa-ba sorosi ba yuntien̄o cīŋgu-na. Baŋ kaa piε cīŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntien̄o tiraa puor̄ u jēnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan̄ baa Yesu-i wuō: «Itie, i jīεŋ wuō

i ji wan̄ baa-ni, wuɔ̄ η baa mul̄ien̄ η fε̄ε; kε̄ε nuɔ̄ η saa saaya η suur fuɔ̄ temma dumelle-na ⁷ ku'i ciε̄ η da u saa siε̄ jo u fε̄ε η wulaa. Nga da η siε̄, η wan̄ nelma diei, u maacembilon̄o ka sire. ⁸ Wuɔ̄ fuɔ̄ fε̄ε-i nuɔ̄mba dii u yun̄-nu, aa fuɔ̄ bi waa banan̄ yun̄-nu. Duɔ̄ gbẽ uman̄ wuɔ̄: «Kã η ka ce daaku!» N̄ da kutien̄o kãa. Duɔ̄ bi gbẽ uman̄ wuɔ̄: «Jo bande!» N̄ da kutien̄o bi juɔ̄. Duɔ̄ bi tiraa gbẽ u maacembilon̄o-i wuɔ̄: «Ce daama!» N̄ da u ciε̄-ma.»

⁹ Yesu wuɔ̄ kar da hãmmu! Naacol̄ η un̄ juɔ̄ piiye t̄i, Yesu wuɔ̄ bir u yaan̄ga-i nuɔ̄mba-na aa naa cira: «Yaan̄ mi tũnu-n̄ei; *Isirahel-na hiere, mi saa da uman̄ haa u nan̄ga-i miε̄ naacol̄ daayo temma-i.»

¹⁰ Sorosi ba yuntien̄o pɔ̄puɔ̄rbien̄ baa bir ta ba kũj. Ban̄ kaa hi cīnḡu-i, baa da maacembilon̄ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciε̄no nan̄o biε̄no kuu Yesu sire-yuɔ̄

¹¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ̄ ta tuɔ̄ kã nelle nandena, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpũngu nan̄gu. ¹² Ban̄ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikulon̄o nan̄o ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombilon̄o, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan̄-ba. Nuɔ̄mba b̄oi taa ba kã u fuuremma-na. ¹³ Yesun̄ daa nyun̄o-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ̄ wan̄ baa-yo wuɔ̄: «Ciε̄n̄ nuɔ̄, budii; baa kaal.»

¹⁴ Aa naa piε̄ ka haa u nan̄ga-i kulon̄o-na. Baman̄ naa tũyãa-yo baa yiε̄ra. Wuɔ̄ wan̄ baa-yo wuɔ̄: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ̄ bi yiiye sire t̄iε̄na, aa don̄ tuɔ̄ piiye. Yesu wuɔ̄ gbẽ nyun̄o-i wuɔ̄: «Biε̄ η biε̄no yaa-i.» ¹⁶ Korma pãn̄ bel-ba hiere terien̄gu fan̄gu-na. Baa ta ba gb̄eliε̄n̄ Diilon̄o-i aa ta ba piiye wuɔ̄:

«*Diilopəpuər bilobuə hilaa-yiε. Diilonjo juə ji kāyā u nuəmba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa niləiŋa maŋ u kətənni-na.

Nsāa-Batise puəraa u hāalābiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuŋ ciε mamaŋ hiere, Nsāa *hāalābiemba kā ka tūnu-yuə baa-ma. ¹⁹ Wuə bir puər ba hāi Yesu wulaa wuə ba ka yuu-yo kεε *Konkortieŋo maŋ saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisə uu dii huonnu? ²⁰ Baa kā ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsāa-Batise puəraa-ye ŋ wulaa, wuə i ji yuu-ni kεε Konkortieŋo maŋ saaya u jo, u yaa nuəŋo-i wei sisə uu dii huonnu?» ²¹ A ne da huəŋgu faŋgu-na, Yesu waa tuə sire jaamba bəi ba jarma-na aa tuə donya *jinabaa-ba-i nuəmba yunni-na aa bi tuə puur yiriemba yufieŋa-i. ²² Wuə waŋ baa-ba wuə: «Kāaŋ na ka tūnu Nsāa-i baa naŋ daa kumaŋ, baa naŋ nuə mamaŋ: *Yiriemba yufieŋa puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuə*, *wontuəmba jarma taa bəi, *tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuə *Neldəɔlma-i.*» ²³ Uman gbeini-i da ni saa ji guəl mi huonngu-na kutieŋo yunngu dɔlaa.»

Nsāa-Batise sīnni-i (Matie 11.7-19)

²⁴ Nsāa pəpuərbieŋ baŋ taa, Yesu wuə tuə taara u pigāaŋ nuəmba-i baa Nsāa sīnni-i, wuə yuu-ba wuə: «Na kāa ka ne bige-i *hīekuraanngu-na? Fafalmuŋ sagallaŋ hīeŋgu-i dumaa na kāa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kāa ka ne bige-i? Na kāa ka ne uman diyaa bimbifafanni wei? Ma sī bamaŋ

* **7:22** Niεŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1.

diyaan bimbifafanni-i aa ta ba ce ba bāanḡu-i baa dii jāmatigi ba dūnniḡ ke? ²⁶ Nḡa namaa kāa ka ne bige-i? Ma sī na kāa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ'i ke? Aa naacolḡo faḡo-i, mi tūnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Mamanḡ nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ḡ yaan-na ka cāa ḡ hūmelle-i»†*, ba gbē Nsāa yaa-i. ²⁸ Yaanḡ mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hoḡ caan-biemba-na yogo, a ne da umanḡ si dii baa yunḡu *Diilon-nelle-na u maaraa Nsāa-i. ²⁹ Nuɔmba-i hi-ere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuɔ Nsāa nelma-i aa suɔ wuɔ Diilonḡ maacemma vii, ba ce Nsāa *batisen-ba. ³⁰ Nḡa *Farisīebaa-ba-i baa *ānjīnamma pigāataamba yagaraa wuɔ Nsāa baa batisen-ba. A ce dumaanḡo-na, Diilonḡ uḡ taa u taara u ce kumanḡ hā-ba, ba cīnaana-kuɔ.»

³¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbāa saa fiεfiε ku nuɔmba-i baa haba-i? ³² Mi gbāa saa-ba baa bisālmba manḡ tīenaana ponsanatigerrenḡ. Banamba ta ba wanḡ baa banamba-i wuɔ: *«I hulii tulammu hā-na, na saa nyenḡ, i hāl kuliin-neini hā-na, na saa kaal.»*

³³ *Nsāa-Batisinḡ juɔ aa u sa dii dibelle u nunḡu-na, u sa nyɔḡ kolma, na cira wuɔ *jīna dii u yunḡu-na. ³⁴ *Molon-Bienḡ uḡ wuɔ aa tuɔ nyɔḡ, na tiraa sire ta na piye wuɔ: *«Naacolḡ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa yonḡ baa konyolle, aa tiraa sire bel jīeru baa nampohūutaamba baa nelbabalaamba.»* ³⁵ Nḡa bamanḡ siyaa Diilonḡ nelma-i ba suyaa wuɔ ma faa.»

Yesu kāa Simɔ cīiḡ-nu

† 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

36 *Farisiɛyienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Simo. Yiingu nanju-na, wuo ji bi Yesu-i wuo ba ka wuo niiwuoni u terienju-na. Yesu wuo ka ba ka ta ba wuo. 37 A ne da saasorcienjo nanjo waa nelle fande-na. Wuo nu-ma wuo Yesu dii Simo terienju-na ba ta ba wuo niiwuoni. Wuo ka baa natikolo-humma *alabati-kamoelen 38 ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuo kaal. Uɲ kaal dumaano-na, nyinyolma ta ma kunna Yesu gbeini-na. Wuo ce u yukuosinni-i a hurre-nie aa purā-nie nammu hai aa ce natikolo-hun daama-i a kunna-nie.

39 Simo daa mafamma-i ce bige-i, u pan tuo piye u huɲ-na wuo: «Kuo naacolɲ daayo waa *Diilopɔpuɔrbilonjo ninsoɲo, cienjo man yiyaayan-yuo daayo-i uu naa suo wuo cefefienjo si.»

40 Yesu wuo cira: «Simo, nelma dii mi da mi wan-ma baa-ni.»

Simo wuo: «Haalatie, wan-ma.»

41 Yesu wuo cira: «Naacolɲo nanjo cemelle waa nuamba hai nu; delā-wuonjo-i neifien-komuɲa hai baa cinciueluo, haalɲ-wuonjo-i neifienɲa ndii. 42 Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yan-ya. Ba hai-i-na, cemellentienjo maama ka dolnu hai yan?»

43 Simo wuo cira: «Mei huɲ-na, uman gbeina-i waa bai u maama ka dolnu u yaa yan.»

Yesu wuo cira: «ɲ waan ninsoɲo.» 44 Aa naa bir u yaanga-i cienjo-na, aa gbē Simo-i wuo: «ɲ daa cien daayo-i ke? Min diyaa mi gboluonju-i ɲ dumelle-na, ɲ saa hā-mi humma mi saara mi gbeini-i. Nga fuo kaalaa kunna u nyinyolma-i mi gbeini-na a saara-nie hā-mi, aa hurre-nie baa u yukuosinni-i.

45 ɲ saa jārā-mie purā-mie, ɲga fuo-i, dii un suurii

ŋ dumelle-na ji hi baa fiɛfiɛ, u saa waŋ mi gbeini pūrām̄ma-i. ⁴⁶ N̄ saa hure namma mi yun̄gu-na, ŋga ciɛŋ daayo kūɔna natikolo-hūmma mi gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i ciɛ mi ta mi tū-niŋ miɛ: Mi maamaŋ dɔlaanu-yuɔ dɔlnumma maŋ daama-i, ku pigāaŋ wuɔ u āmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. N̄ga umaŋ āmbabalma-i da ma saa hur bɔi, mi maama sa dɔlnu kutieŋo-i bɔi.» ⁴⁸ Aa naa waŋ baa ciɛŋo-i wuɔ: «ŋ āmbabalma hurii.» ⁴⁹ Bamaŋ waa juwuoterieŋgu-na baa doŋ ta ba jɔguoŋ wuɔ: «Naacolŋ daa fuɔ hilaa hie aa tuɔ gbā u hur āmbabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuɔ waŋ baa ciɛŋo-i wuɔ: «Niŋ haa ŋ nan̄ga-i miɛ ŋ kuraa, kā fiɛi.»

8

Caamba namba taa ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji sire tuɔ wuɔra nilɛiŋa-na hiere u waŋ *Diilon-bāaŋgu *Neldɔdɔlma-i u kā. U *hāalābien c̄incieluo ba hāi baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuɔ duɔnya *jinabaa halaŋ-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bī unan̄o-i Maari. Fuɔ taa u hel Magidala. Jinabaa niehāi naa hilaa fuɔ-i-na. ³ Aa bī unan̄o-i Sani. Fuɔ bɔlɔ waa *Erɔdi dumelle maacembiemba yuntieŋo nan̄o, ba taa ba bī-yo Kusa. Aa ta ba bī unan̄o-i Susani a naara capūŋgu nan̄gu. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i.

*Nuɔmbaŋ bel Diilon-nelma-i dumaa
(Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)*

⁴ Nuɔmba taa ba hel nilɛiŋa-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiingu nanɔŋu-na, wuɔ nanɔ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: ⁵ «Naacolŋo nanɔ kāa ka nanɔ fūma u suonɔŋu-na. Unanɔ kā ka diire hūmellen-huɔŋ-na. Nuɔmba ta ba cor ba fienayuo; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶ Unanɔ kā ka diire tāmpellen-terien-nu a pa, kpekelma ce u ku. ⁷ Unanɔ kā ka diire hien-nu; hienɔŋu tu suuye-yuo. ⁸ Umanɔ diiriye suon-huɔŋga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waanɔ mafamma-i, u piiye da gbagaga wuɔ: «Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

⁹ U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāaŋ daaku yunɔŋu yaa wuɔ niɛ?»

¹⁰ U cira: «Diilonɔŋo cie baa namaanɔ-i. U *nellen-tesinni maama manɔ fuyaa, u pigāanɔ namaanɔ-i baa-ma. Nga ma piiye baa banamba-i gbāɛininɔ; a ce dumaanɔ-na,
*da ba ne-ma, ba siɛ da ma terienɔŋu-i,
aa da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yunɔŋu-i.**»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāaŋgu yunɔŋu yaa daaku: Diilonɔŋ-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹² Nuɔmba nanɔ hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga, da ba nu Diilonɔŋ-nelma-i, ba yanɔ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanɔ-na ba siɛ da hūu-ma aa kor. ¹³ Bananɔ hɔmmu dii ŋaa tāmpellen-terienɔŋu, da ba nu Diilonɔŋ-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma. Nga ma siɛ gbāa nanɔ kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Bananɔ hɔmmu dii ŋaa hien-terienɔŋu, da ba nu Diilonɔŋ-nelma-i, ba yanɔ anjɔguɔma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusun-maama jo ji suuye-mɛi.

* **8:10** Isayi (Ésaïe) 6.9

A ce dumaŋo-na ma sie gbãa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Banan hõmmu dii ŋaa hɛfamma, da ba nu Diilon-nelma-i, ba hũu-ma aa bel-ma baa hɛfafaŋga aa nyaar ta ba wuɔ ma hũmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa.»

Fitɛŋ-gbãnalãanɔ
(*Marke 4.21-25*)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nan gbãnalãan daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celien fitinuɔ-i aa ce biŋkũngu cure-yuɔ. Da ba celien-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dũŋ-huɔŋga cie gbãa hierɛ. ¹⁷ Ku wɛima si dii maman sie ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii maman sie ji nu. ¹⁸ Kun yɛŋ baa uman, ba ka hã-yo naara, aa uman kuu sɪ baa-yo, cellɛ kũngu man un haa u nanɔga-i kuɔ, ba ka hũu-ku aa yan-yo. Terienɔ faŋgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hãmba juɔ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

¹⁹ Yesun waa tuɔ wan Diilon-nelma-i, u nyu-i baa u hãmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbãa da ba piɛ u caan-nu. ²⁰ Baa wan ba Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gɔŋgũɔŋgu-na.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Baman nuɔŋ Diilon-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mei nyubaa-ba-i, ba yaa mei hãmba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

²² Yiinɔ nanɔgu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugũŋ beŋo nanɔ-na baa u *hãalãbiemba-i aa naa cira: «Yaan i karnu dalanɔga-i i kã bombor damaalei-i.» Baa

bi ta ta ba karnu ba kā. ²³ Ba'a ba kā yaan̄ga-na, Yesu wuɔ duɔfũŋ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu naŋ temma sire suuye-bei. Hũmma doŋ ta ma suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hãalãbiemba ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Hãalãtie, sire, i yii diɛ ku!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kā ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kũŋ maa ta ma nyɛŋ. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na naŋga-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Nɛliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

*Yesu duɔnya jĩnabaa naacolŋo naŋo-na
(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)*

²⁶ Yesubaa-baŋ karaanu ka hi Geresa-i dii Galile dalan̄ga bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jĩna ba nolŋo naŋo waa nelle fande-na, u bãan̄gu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u bĩŋ tãmporuon̄gu aa tuɔ kā u cɔ cĩncuɔŋ-na. Yesubaa-baŋ huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ jãrã-bei. ²⁸ Uŋ juɔ hi, u kaasĩŋ aa dũuna Yesu caan̄gu-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuon̄o Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya jĩnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaan̄o-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiingu maŋ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔlgɔbaa jĩna. Nga da ba fiɛ vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa suur hiɛŋ-nu. ³⁰ Jĩnabaa daaba naa ciinu cor u yun̄gu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bĩ-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba bĩ-mi Sãlle.»

³¹ Jĩnabaa-ba bir yaŋ aa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba kā yaahuol-terien̄gu-na.

³² A ne da persälle nande waa ta di wuora tãnuŋgu-na. Jĩnabaa-ba cãrã Yesu-i wuɔ u yaŋ ba ka suur pɛrmba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i. ³³ Baa hel naacolŋo-na a kã ka suur pɛrmba-na. Pɛrmba pãŋ ta ba gbar ba hiire, ba kã ba kunu dalanŋa-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanŋo-na, baa pisãllã baa gbarunŋu; banamba kã nellen-huɔŋga-na, banamba kã sonnina ka wan-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Baŋ juɔ ji hi, baa da naacolŋ daayo diyaa bimbinni tĩena da welewele Yesu caanŋu-na. Korma pãŋ ta ma da-ba. ³⁶ Bamaŋ waa da baŋ duɔnya jĩnabaa daaba-i dumaa naacolŋo-na, baa ta ba piiye ba tũnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cãrã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienŋu-na. Wuɔ kã ka nyugũŋ beŋo-na duɔ bir. ³⁸ Uŋ duɔnya jĩnabaa-ba-i naacolŋo maŋ nuɔ-i, wuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u yaŋ u kã baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yaŋ aa ŋ kũŋ ŋ ka tũnu nuɔmba-i Diilonŋ uŋ ciɛ kumaŋ niɛ.» Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u wan Yesuŋ ciɛ kumaŋ yuɔ hiere.

Yesu yieraaya ciɛŋo nan tãmma aa sire bikuloŋo nanŋo

(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geresai-na jo, nuɔmba kũɔl banna kã ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolŋo nanŋo waa, ba taa ba bĩ-yo Yarusi. U waa *Diilonelhãalãdũŋgu yuntienŋo. Wuɔ jo ji dũuna Yesu caanŋu-na a tuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u kã u dumelle-na ⁴² kɛɛ u biloduɔla yii baa u yunŋu.

Bilonjo bienj cinciueluo baa a hãi waa belle fandena. Yesu wuɔ ta ba ta ba kã. Nuɔmba fũnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Cienjo nanjo bi waa ba hɔlma-na, u tãmma taa ma kũnna. Ku bienj cinciueluo baa a hãi waa belle fandena. U cie perru-i ji gbẽ. U gbeinɔ tiraa tĩ aa tãmma saa yiera. ⁴⁴ Cien daayo pie Yesu huon-yanɔa a yiɛya u jonɔgoruo tũngu-i. Uŋ yiɛyaaya jonɔgoruo-i terienɔu man nuɔ-i, tãmma pãŋ yiera. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yiɛyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Pier wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa yiɛya-niɛ, nuɔmba yaa yuu ta ba tisin-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yiɛyaaya-miɛ. Mi daa kunaanɔu paraaya-miɛ ku'i cie mi suɔ.»

⁴⁷ Cien daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanjo-na, u kũɔma don ta ma nyen. Wuɔ pie dũuna u yaanɔa-na, aa naa piye nuɔmba-i hiere ba yufellen kumanj cie u yiɛya-yuɔ. Aa fafalmun daa-yuɔ terduonɔu fanɔu-na dumaa, wuɔ tiraa wan mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Mi bilo, nin haa ŋ nanɔa-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛ.»

⁴⁹ Yesun taa u wan mafamma-i huonɔu man nuɔ-i, moloŋ wuɔ hel Diilonelhãalãdũngu yun-tienjo ciingu-na ji wan baa-yo wuɔ: «Baa yan hãalãtienjo mulien u ferɛ, ŋ bilonjo jarma yaraa-yo.»

⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wan baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanɔa-i miɛ, ŋ bilonjo ka sire.» Uŋ wan mafamma-i, baa cor ta ba kã.

⁵¹ Ban kaa hi ciingu-i, u saa siɛ molo suur baa-yo dũngu-na. U cie fuɔ baa Pier baa Nsãa baa Sake a naara bilonjo to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo

yoŋ. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfũŋ.»
⁵³ Baa bir yaŋ aa ta ba cɔmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel biloŋo nanga-i, aa naa piye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Biloŋ wuɔ puur u yufieŋa-i aa pãŋ yiye sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo bɪŋkũŋgu u wuɔ. ⁵⁶ Kuɔ ce u bɪncuɔmba-i gbɛɛ. Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i (*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ tigiin u *hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-i a hã-ba himma baa fɔŋgũɔ ba da ba gbãa ta ba donya *jɪnabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra waŋ *Diilonŋ-bãanŋu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bũɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niiwuoni, molo baa biɛ gbeinŋa, molo baa bi biɛ jonŋorbaa-ba hãi. ⁴ Da na kã terienŋu terienŋu, aa ba ka hã-na dũŋgu wuɔ na ta na cɔ, na tɛ dũŋgu fanŋu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nŋa da na kã da na ka har bamanŋ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hãalãbiemba ta ta ba wuɔra nileinŋa-na hiere ba waŋ *Neldɔɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kã.

Erɔdi huonŋa cuu (*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Mamanŋ ciɛŋ hiere, *Erɔdi manŋ waa *Galile yunŋu-na wuɔ nu-ma. Uŋ nuɔ-ma, u huonŋ kaa cu.

Banamba taa ba piiye wuɔ *Nsãa-Batise yaa siire kuonj-nelle-na a jo. ⁸ Banan ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Banan ba'a yinataan *Diilopɔpuɔrbilononano'i siire kuonj-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi cie ba kar Nsãa yungu-i, hai moloŋo-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hãa nelpɔŋgu nanɔgu wuo ye
(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsãa 6.1-14)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiemban kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuɔ baa ban kaa ce mamanan hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellenj-huonjga-na kã ba den, dii nelle nande caanɔgu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Ban fie ta, nuamba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huonj-nu. Ban kaa hi, Yesu wuɔ hã-ba muntienammu aa bie *Diilonj-nellentesinni maama-i wan baa-ba aa bi sire jaamba man waa ba holma-na.

¹² Bãanɔgun juɔ don ta ku hir huonɔgu man nuɔ-i, u *hãalãbienj cinciueluo ba hãi baamba kã u wu-laa ka cira: «Itie, in yen hienɔgu-na dumandɛ-i aa bãanɔgu ta ku suur, ɔ sa ce nuamba bɔrɔ kã nilɛiŋa man kɔtɔnni-na ka taara niwuoni wuo, baa muncɔmmu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon baa titiraamba hãi. Da ɔ bi'a miemɛi ka sãa ji hã nelpɔŋ daaku-i hiere ɔ wan-ma.» ¹⁴ A ne da bamba man waa, ba yuu nuamba neifienjã hãi nuosiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Cien ba tiena nuamba komuonjã hã-a-hãi baa cinciuelbaa.» ¹⁵ U hãalãbiemba ce nuamba tiena. ¹⁶ Yesu wuɔ bie buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi ban daaba-i a ciir

u yungu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonɔ-i. Uŋ jaalaa Diilonɔ-i, wuɔ bũlnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i. ¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niɛ yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien c̄ncieluo baa a hãi a ta baa-ni.

Yesu s̄nni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27–9.1)

¹⁸ Yiingu nanɔgu-na, Yesu kãa u den ka tuɔ cãrã Diilonɔ-i. U *hãalãbiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba wan wuɔ niɛ m̄i kũngu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔn̄i *Nsãa-Bat̄isi-i, banan̄ ba'a nuɔn̄i *Eli-i, banan̄ ba'a yiinataan̄ *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i birii jo nuɔn̄o-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai molon̄ muɔm̄i?»

Piɛr wuɔ cira: «Diilon̄ uŋ pãa nunɔgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuɔn̄o-i.»

²¹ Yesu wuɔ wan̄-ma kuola-m̄i baa-ba wuɔ ba baa yan̄ molo nu-ma. ²² Aa naa cira: «*Molon̄-Biɛn̄o saaya u gbuu muliɛn̄. Nelle b̄incuɔmba-i baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnj̄namma pigãataamba ka c̄ina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon̄ h̄ɛma-na, siɛlin̄-yiingu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: «Nuɔni man̄ da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-miɛ, ŋ saaya ŋ c̄ina ŋ fɛɛ aa ŋ jo i ta. Aa ŋ saaya ŋ ta ŋ siɛ muliɛma-i baa kuliingu-i yinni man̄ jon̄. ²⁴ Uman̄ duɔ tuɔ kaal baa u yungu yon̄, kutien̄o ka kɔsuɔn̄ u fɛɛ; nga uman̄ duɔ tuɔ kɔsuɔn̄ u fɛɛ m̄i maama-na, kutien̄o ka da cic̄lma man̄ siɛ ji t̄i dede. ²⁵ Da ŋ da ŋ yufien̄-niini-i hiere

h̄ɛma-na aa ka caa, yuŋ haku-i dii-kuɔ? ²⁶ Uman duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huon-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Moloŋ-Bieŋ duɔ ka bir jo baa u f̄ɔŋgũɔ-i, baa u To wuonɔ-i a naara u To u d̄ɔrpɔpuɔrbiemba wuonɔ-i, u ka bi ce senserre baa kutieŋo maama-i. ²⁷ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na h̄ɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonɔ-b̄aangɔ-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

Yesu birii u deŋ birma
(*Matie 17.1-8; Marke 9.2-8*)

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niisieɪ temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Ns̄aa a naara Sake ba k̄a t̄anunŋu nanŋu-na da ba ka c̄ar̄a Diilonɔ-i. ²⁹ Uŋ kaa tuɔ c̄ar̄a Diilonɔ-i u yaanŋa f̄unun bir ka deŋ birma aa u joŋgorbaa-ba bir baapielmba ta ba gbu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuamba h̄ai juɔ ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ D̄ɔrcecerma namma'i naa dii-ba huonŋa ba ta ba piiye baa Yesu-i uŋ ka ku kuliinŋu man *Yerusalemu-i-na a perien u maacemma-i b̄al-ma. ³² N̄ sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔf̄un bir ba nammu-i ba honniŋ, ŋga ba yagar sire da cecer daama diyaa Yesu-i huonŋa baa muon daaba-i ba h̄ai-i-na u caan-nu. ³³ Nuon daaban juɔ ta ba ta, Pier wuɔ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «H̄aal̄atie, i jomma faa bande-i-na de! N̄ sa yan i ce gbuganni sieɪ wei? Ku diei nan k̄unŋu, ku diei Moisi k̄unŋu, aa ku diei k̄unŋu nanŋu-i Eli k̄unŋu.» U taa u piiye dumaa u yuŋ-nu, u sa suɔ uŋ waŋ maman. ³⁴ Uŋ taa u waŋ mafamma-i huonŋu man nuɔ-i, duherru nandu jo ji c̄innu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne,

da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nuŋgu-i*.»
³⁶ Moloŋ daa uŋ juɔ piiye ti, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yoŋ; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, ba fiinaŋ nel daama-na, ba saa waŋma baa moloŋo huɔŋgu faŋgu-na.

*Yesu duɔnya jina naacombiloŋo naŋo-na
 (Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)*

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire tānuŋgu-na baa u *hāalābiemba-i. Nelpūŋgu naŋgu jo u wulaa.
³⁸ Naacolŋo naŋo waa ba hɔlma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Hāalātie, jande, ne mi biɛŋo-i, u yaa u diei yoŋ mi wulaa. ³⁹ *Jina dii u yuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ dumandɛ-i, u tugol kaasɪŋ. Duɔ kaasɪŋ, jina mal-o u tuɔ tārā aa sāmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ, u muliɛŋ-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi cāarā ŋ hāalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaŋo-i na sa hūu neliɛŋ maama; na saa fa. Na daa niɛ sɪ mi ka tɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Jo baa ŋ biɛŋo-i bande.»
⁴² Naacombiloŋ uŋ kaa tuɔ piɛ Yesu-i, jina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii pāŋ tuɔ tārā. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor hel naacombiloŋo-na. U bi siremma yaa dumaŋo-na u jarma-na. Wuɔ hā u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔmba maŋ waa hiere kuɔ ce-ba gbɛɛ. Wulawula wuɔ Diiloŋo hii, wulawula wuɔ Diiloŋo hii.

* **9:35** Isayi (Ésaie) 42.1; Like 3.22

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(*Matie 17.22-23; Marke 9.30-32*)

Yesu āncemman taa ma ce nuɔmba-i hiere gberɛ dumaŋo-na, wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaan na tūnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molon-Bieŋo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i; ma yunŋu naa fuo-bei, ba saa gbāa da ba suɔ-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(*Matie 18.1-5; Marke 9.33-37*)

⁴⁶ Ku huonŋu-na, Yesu *hāalābiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ uman nelbuɔ-i ba hɔlma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bisāmbilonŋo naŋo jina u caanŋu-na aa naa waŋ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Uman duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisāmbilonŋo daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienŋo bilaa mei fɛɛ yaa-i; aa uman duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa uman puɔraa-mi. Na saa da, uman duɔ ce u fɛɛ cɛkūɔ na hɔlma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Nsāa wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Hāalātie, i daa naacolŋo naŋo taa u bī ŋ yerre-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛŋo-i, i ce u yaŋ.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, uman duɔ saa bigāan-na, kutienŋo dii baa-na.»

Yesu kamma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilonŋ unŋ ŋa naa saaya u hūu Yesu-i yinni man nuɔ-i, nin juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔr nuɔmba ta u yaan-na. Kutaambanŋ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiɛra wuɔ ba tigiinŋ cie-yo. ⁵³ Nga

ban waa da ba cor kã Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hũu-ma u duo har ba nelle-na. ⁵⁴ Ban juo hi da-ma dumaano-na, Sake-i baa Nsãa-i baa cira: «Itie, η sa yan i ce Diilonjo naar ko-ba wei?» ⁵⁵ Yesu wuo bir nuola-bei.† ⁵⁶ Aa ba cor ta ba kã nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i nie?

(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Ban kãη hũmelle-na, naacoljo nano gbẽ Yesu-i wuo: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-nie niη kãη terni man nuo-i hierie.»

⁵⁸ Yesu gbẽ-yo wuo: «Muncõmmu dii baa bũrãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; nga teriengu si dii baa *Molon-Bieηo-i u duo tuo cĩnnu u yungu-i.» ⁵⁹ Aa naa miel wan baa unano-i wuo: «Jo i ta.»

Naacoljo gbẽ-yo wuo: «Yan mi to duo ku mi fuure-yuo tĩ, mi ka suo jo i ji tie wuora.»

⁶⁰ Yesu wuo gbẽ-yo wuo: «Yan kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuano-i η kã η ka ta η wuora η wan *Diilon-bãangu maama-i baa nuamba-i.»

⁶¹ Unan wuo tuo piiye baa Yesu-i wuo: «Itie, mei ka ta mi nyaanu-nie, nga yan mi ka cãrã hũmelle-i cĩngu-na igẽna.»

⁶² Yesu wuo cira: «η saa da, uman duo tuo kũ baa niimba-i aa tuo miel u ne u huongu-na, kutienjo sie gbãa guona Diilon-suongu-na.»

† **9:55** Banamba naaraaya wuo: «Na saa suo wuo na balaan cor wei? *Molon-Bieηo saa jo duo ji ko nuamba, nga u juo duo ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siei baa c̄ncieluo ba h̄ai

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siei baa c̄ncieluo ba h̄ai a puɔr-ba ba h̄a-ba-h̄ai nilɛiŋa-na hierɛ baa terni maŋ uŋ ŋa naa saaya u k̄a-niɛ, ba da ba ta u yaan-na. ² Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «D̄imma dii b̄oi ŋga ma kartaamba saa ciinu. C̄aar̄aŋ suontienḡo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ t̄ulmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, molo baa biɛ buɔra, molo baa bi biɛ naatenni. Aa da na ta na k̄a, molo baa ka yiɛra h̄umelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur c̄iŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ dii cemma iḡɛna ma yaa daama, na cira: ‹Tiȳaaŋ d̄ei.› ⁶ Da kuɔ yaaf̄ɛllentienḡo dii c̄iŋgu fanḡu-na, na jaalunḡu ka hi-yo, da ma'i s̄i ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba j̄ar̄a-nei fafamma terienḡu maŋ nuɔ-i, na har na t̄iɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba h̄a-na kumaŋ, na h̄u na wuo. Da ba bi h̄a-na kuunyɔŋgu maŋ, na h̄u na nyɔŋ. Maacembilonḡo saaya baa u maacemma sully. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa h̄a-na kumaŋ, na h̄u na wuo fiɛi. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-b̄ei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonḡ-b̄aaŋgu piyaa-ba t̄i. ¹⁰ Ŋga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa h̄a-na munt̄iɛnammu, na k̄a nellen-huonḡa-na na ka cira: ¹¹ ‹I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga ma-maŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilonḡ-b̄aaŋgu piyaa

ti.> ¹² Mi tūnu-ñei, bamañ da ba saa ka hã-na muntienammu, Diilonj duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiingu mañ nuɔ-i, uñ ka haa kumañ kutaamba-na, ku ka balañ yañ Sodɔmutaamba kũngu-i*.»

(*Matie 11.20-24*)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaanj namaaño-i, sũlma haraa-ñei! Betisadataañ namaaño-i, sũlma haraa-ñei! Gberɛ-wɛima mañ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa niliɲa faña taamba naa kũnna cuoŋgu ba fɛɛɲ nuɔ aa dii buɔrbaa jɔŋgor ba temma a pigãañ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaño-i.

¹⁴ Terienju fañgu-na, Diilonj duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiingu mañ nuɔ-i, uñ ka haa kumañ ñei, ku ka balañ yañ Tiirtaamba kũngu-i baa Sidɔtaamba kũngu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaañ namaaño-i, na daa niɛ sɪ namɛi ka maar nuɔmba-i hiere wɛi? Na tãal na fɛɛ; namɛi ka waa ba hieroño-i hiere ba huoñ-nu.»

¹⁶ Aa naa wañ baa uñ hielaa bamañ duɔ puɔrba wuɔ: «Da na kã, umañ duɔ ka nu na nunni-i, kutienjo nuɔ mɛi nuŋgu yaa-i; umañ duɔ ka cɪina-ñei, u cɪinaana muɔmɛi. A ne da umañ duɔ cɪina muɔño-i, u cɪinaana umañ puɔraa-mi.»

¹⁷ *Pɔpuɔrbiembañ kãa aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jɪnabaa-ba-i hiere, diɛ piye baa-ba aa bɪ ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitãni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilonj-nyiesɪmma. ¹⁹ Niɛñ, mi hãa-na himma-i ninsoño na ta na gbã na fiɛna

* **10:12** Sodɔmutaamba kũngu-i: Niɛñ Miwaanjo jɪnammañ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

jěnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigãarãŋo-i; a ce dumaarŋo-na bɪŋkũŋgu siɛ gbãa ce kuubabalaarŋu nei. ²⁰ Na saa da! Kumaŋ saaya ku fě na hɔmmu-i ku'i sɪ wuɔ *jɪnabaa-ba nuɔ na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suɔ wuɔ na yirɛiŋa nyɛgãar dii dɔrɔ-i-na.»

Yesu huɔŋga fɛ
(*Matie 11.25-27; 13.16-17*)

²¹ Terduarŋgu farŋgu-na, *Diilon-Yalle pãŋ ce Yesu huɔŋga fě. Wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntien nuɔ dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huɔŋga-i cěcěmuntaamba-na baa sebesuɔtaamba-na, aa cɛr pigãar bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaalunŋu bɔi. Ninsoŋo, ŋ ciɛ ŋ huɔŋga yaa dumaarŋo-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii wɛima-i hiere hãmi. Da ma hel Tuorŋo-na, molo sa suɔ Bɛpolŋo-i, aa da ma bi hel Bɛpolŋo-na baa un taaran u pigãar bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuorŋo-i.» ²³ Aa naa bir fulnu u *hãalãbiamba-i ba kula wuɔ: «Naŋ dan kumaŋ daaku-i, bamaŋ daar-kun ba yunni dɔlaa. ²⁴ Yaar mi tũnu-nei, *Diilopɔpuɔrbiamba bɔi baa fɔŋgɔtaamba bɔi taa ba taara ba da naŋ dan kumaŋ, aa nu naŋ nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyiɛŋo narŋo maama

²⁵ *Anjɪnamma pigãatienŋo narŋo sire yiɛra aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duɔ cure-yuɔ wuɔ: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma maŋ sa tɛiŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba nyɛgãar wuɔ niɛ *anjɪnamma-na?»

† 10:24 Niɛŋ Piɛr dɛ. 1.10-12.

27 Naacolŋ wuɔ cira: «Ba ciɛra wuɔ: *«Ny saaya ŋ dɔl Itienjo-i Diilolŋo-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ fɔŋgũɔ-i hiere, baa ŋ ɔnjɔguɔma-i hiere, aa ŋ bi dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa nin dɔl ŋ fɛɛ duma.*»†»

28 Yesu wuɔ cira: «Ma yaanŋa yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.»§

29 Nga ɔnjɔnamma pigãatienjo tuɔ taara u pigãan Yesu-i wuɔ u nelma saa kã hɛŋ-nu. U bir yuu-yo wuɔ: «Mi nanolŋo yaa hai?»

30 Yesu wuɔ siɛ-yo baa nel daama-i wuɔ: «Naa-colŋo naŋo hilaa *Yerusalemu-i-na a tuɔ hiire u kã Yeriko. Uŋ kãŋ hũmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hũu u bimbinni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanjo-na, ba nanna-yuɔ aa ta. 31 *Diiloljigãntienjo naŋo tuɔ jo ji da-yo, u ciɛl cor aa yaŋ-yo. 32 *Levitiyiɛŋo naŋo jo ji ce maaduɔma. 33 *Samariyiɛŋo naŋo jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. 34 U yiɛra. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pãnni-i aa hure namma niɛ aa vaaya-niɛ. Uŋ ciɛ mafamma-i, kakũmuɔ waa baa-yo; u tɛŋ-yo haa-yo u kakũmuɔ-i-na a kã baa-yo niraan-muŋharmu nammu-na ka migãan bel-o fafamma. 35 Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbienja* hã terientienjo-i, wuɔ u hũu u tuɔ bel jɛiŋo-i, kɛɛ fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanŋa u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

36 Yesu wuɔ yuu ɔnjɔnamma pigãatienjo-i wuɔ: «Naŋ huɔŋga-na, balan daaba-i ba siɛi-i-na, hayo-i

† **10:27** Anjɔnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § **10:28** Niɛŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * **10:35** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan girekimma-na wuɔ: «Wuɔ hiel *deniebaa-ba hã hã terientienjo-i.»

niε jein daayo-i wuɔ u nanolŋo?»

³⁷ Anjinamma pigāatien wuɔ cira: «Umaŋ cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kã ŋ ka ta ŋ ce dumei!»

Neliεŋ saaya u par maman

³⁸ Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hāalābiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cieŋo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bī-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hāaŋo waa, ba taa ba bī-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tiena Yesu caaŋgu-na tuɔ nu u tuɔ piye. ⁴⁰ A ne da huŋgu faŋgu-na, Marti yaaŋga naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hāaŋoŋ yaan mi ta mi gonya mi da-mi-diei nan daa ku biyaa wei? N sa waŋ baa-yo u jo ji kāyā-mie wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hāa, ŋ huŋga yuu baa nelma bōi, ku'i cie ŋ yaaŋga huol huolŋ daama temma-i. ⁴² Neliεŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne wei ma diei par. Dan'a ŋ par, ŋ ne maman faa. Maariŋ paraa maman, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hūu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigāaŋ u hāalābiemba-i ban cārāŋ Diiloŋo-i dumaa

(Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiingu nangu-na, Yesu waa teriengu nangu-na tuɔ cārā Diiloŋo-i. Uŋ juɔ cārā tī, u *hāalābiloŋo naŋo waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, hāalā-yie i tie cārā Diiloŋo-i ŋaa Nsāa uŋ hāalāayā u hāalābiemba-i dumaa.»

2 Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cārā Diilonɔ-i, cieraŋ;

⟨I To nuɔ,

yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilon
nuɔŋo-i.

Pa ŋ bāaŋgu-i yiε.

3 Ta ŋ hā-ye niiwuoni-i yinni maŋ joŋ.

4 Umanɔ duɔ cāl miεŋo-i i ce-yo jande.

Diε bi cāl-ni ŋ ce-ye jande;

ŋ baa gāŋ baa-ye.

Baa yaŋ weima gbāa tāal-e dii-ye kuubabalaangu
cemma-na.»

5 Uŋ waanɔ mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanɔ-na, umanɔ duɔ sire kā u jīεŋo nanɔ wulaa isuɔhollen
ka tuɔ muo dūŋgu-i yuɔ, wuɔ u sire hā-yo niiwuoni,

6 kεε u jīεŋo nanɔ haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonɔgu
duɔ hā-yo. 7 U jīεŋo tīε dii dūŋgu-na aa cira:

⟨Baa muliεŋ-muo; mi gaala tī baa mi bisālmba-i
aa dūŋgu tiraa gbonu, mi siε gbāa sire da mi biε
niiwuoni hā-ni.⟩ 8 Yaanɔ mi tūnu-nei, naacolɔ duɔ
cor tuɔ muo dūŋgu-i, u jīεŋ duɔ fiε'a u saa ne ba
jīεsinni-i aa sire, uŋ muo u huol u yaan-na u ka sire
hā-yo uŋ taaraŋ nimanɔ hiere.

9 «Yaanɔ mi tūnu-nei: Cāarāŋ! Ba ka hā-na.
Taaraayanɔ! Na ka da. Biεŋ! Ba ka siε-na. 10 Umanɔ
cāarāŋ ba hā u yaa-i, umanɔ taaraayanɔ u yaa daanɔ,
aa umanɔ biεŋ ba siε u yaa-i.

11 «Namaanɔ-na, hai molonɔ biεŋo-i duɔ cārā
teteriεŋo u wulaa, u yaŋ-yo aa bel jīεŋo hā-yo?

12 Sisɔ duɔ cārā cumelle, u yaŋ-yo aa bel namiεŋo
hā-yo? 13 Namaa namanɔ balaanɔ, da na ta na suɔ-
ma na hā na bisālmba-i bimbifafanni, ku ce niε aa

na To-i dərɔ-i-na, bamaŋ cāarāŋ u *Yalle-i u siε hā-ba baa-de?»

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)*

¹⁴ Yiingu nanɔ-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nanɔ-i naacolɔo nanɔ-na. Jina wuɔ ciε naacolɔo-i bobo. Uŋ juɔ hel, naacolɔo donɔ tuɔ piiye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntienɔ-i *Belsebul* yaa hāa-yo himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonɔo puɔraa u yaa-i, u ce bɪŋkūŋgu pigāaŋ-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduolen-baaŋ namaaŋo-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nanɔ ciera wuɔ Belsebul hāa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hāa, *Sitāni duɔ tuɔ gāŋ baa fuɔ fεrεŋ baamba-i, u fōŋgūɔ ce niε aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitāni duɔ hā-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloŋo-i hāa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fεrεŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantienɔo yaa hāa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigāaŋ wuɔ *Diilon-bāaŋgu paa-nei tī.

²¹ «Fōŋgōtienɔo maŋ jīena kuumuonɔgu u caaŋ-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa siε suur-yuɔ. ²² Nga umaŋ fōŋgūɔ-i jīenya fuɔ wuonɔo-i duɔ jo, uŋ haa u nanɔga u kuumuonɔgu maŋ nuɔ-i, u hūu-ku aa biera u bɪmbɪnni-i hiere calnu-niε hā nuɔmba.

* **11:15** *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

²³ «Umanj duo u si dii baa-mi, kutienjo bigaan-mi, aa umanj duo u sa tigiinj baa-mi, u pisallã.»

(Matie 12.43-45)

²⁴ «*Jina duo hel moloŋo-na, u kã ka tuo wuora u biŋ hien-nu duo taara muntienammu. Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercolõmmu-na.»

²⁵ Aa bi bir. Duo kã ka da kutienjo gbuu migaan u huonga-i da welewele aa tigiinj-ka, ²⁶ u bir ka bi u najinabaa niehai, bamanj balaanj yanj ufaŋo-i, ba jo ji suur tiena-kei. Da ba jo ji waa dumaanjo-na, ku migaanj balaŋ kutienjo-na a yanj dielã-kũngu-i.»

²⁷ Yesunj taa u wanj mafamma-i, cienjo nanjo piiye da gbagaga nuamba-na wuo: «Cienjo manj huon-ni aa fie-ni u yungu dõlaa!» ²⁸ Yesu wuo yanj aa gbẽ-yo wuo: «Cira, bamanj nuonj Diilonj-nelma-i aa wuo ma hũmelle-i ba yunni dõlaa.»

Nuamba ciera Yesu ce biŋkũngu ba ne

(Matie 12.38-42)

²⁹ Nuombanj gbuu ji ta ba ciinu huongu manj nuo-i Yesu caanjo-na, wuo cira: «Fiefie ku nuonj namaanjo-i na saa fa; na ciera mi ce biŋkũngu hã na ne. Nga biŋkũngu sa ce dii hã-na, mamanj daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. ³⁰ Yonasinj

waa kumanj Ninivetaamba wulaa†, *Molonj-Bienjo ka waa kufanjo temma yaa-i namaa na wulaa.

³¹ Gẽngeryiingu-na, Seba nellentienjo ka da nunjo fiefie ku nuonj namaanjo-na. Fuo siire termanj daaku-na a karnu nilenja-i hiere duo ji nu *Salomõ nelma-i‡, a ne da namaa hõlma-na bande-i-na, moloŋo dii umanj maaraa Salomõ-i aa na ya-

† 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jãmatigi ba sebedielãjo (1 Rois) 10.1-10

gar na sa nu u nuŋgu-i. ³² Ninivetaamba nuɔ Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilɔbabalaŋo-iŝ, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na siɛ nu u nuŋgu-i. Terieŋgu faŋgu-na, Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cɔlɔa cemma.»

Fitɪŋ-gbānalāŋgu
(*Matie 5.15; 6.22-23*)

³³ «Molo sa celieŋ fitɪnuɔ-i aa fuo-yo, sisɔ aa ce biŋkūŋgu cure-yuɔ. Da ŋ celieŋ-yo, ŋ haa-yo dɔrɔ dūŋ-huɔŋga ce cerre hiere. ³⁴ Neliɛŋ nuɔ ŋ yufieŋa yaa naŋ fɛrɛŋ kerre fitɪnuɔ-i. N yufieŋ da a fa, ŋ waa cecerma-na; ŋga ŋ yufieŋ da a saa fa, ŋ waa kukulma-na. ³⁵ Terieŋgu faŋgu-na, gbāŋ fitɪnuɔ maŋ dii baa-ni u baa ji dīŋ aa yaŋ-ni. ³⁶ Da ŋ waa hiere cecerma-na, ŋ biŋkūŋgu diei si dii kukulma-na, ŋ ka waa ŋaa ŋ suurii fitɪŋ-dūŋ-nu.»

Yesu haa cɔlmuɔ Farisɛbaa-ba-na
(*Matie 23.1-36; Marke 12.38-40*)

³⁷ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, *Farisɛyieŋo naŋo bi-yo wuɔ ba ka wuo niiwuoni u ciŋgu-na. Yesu wuɔ kɔ ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uŋ ŋa u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niiwuoni-i, kuɔ ce Farisɛyieŋ daayo-i gbɛɛ. ³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Farisɛbaa namaaŋo-i, naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaŋ na kūɔma yaa da welewele aa na hɔmmu yu baa cuosinni baa balaŋgu. ⁴⁰ Mimiɛl namaa temma-i daana-i, umaŋ cie huonŋgu-i u'i

saa ce huɔŋga-i wɛi? ⁴¹ Firiinuŋ na hɔmmu-i baa sũntaamba-i ŋ ka da na birii nuɔfafaan namaa.

⁴² «Farisĩɛbaa namaaŋo-i, sũlma haraa-nɛi; da na ce na dii Diilonɔ *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sĩnni-na hiere aa na siɛ bi ce kumaŋ vii, na siɛ bi tiraa dɔl Diilonɔ-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ.»

⁴³ «Farisĩɛbaa namaaŋo-i, sũlma haraa-nɛi; da na suur *Diilonelhãalãdũngu-na, na taara na tĩɛna yaan-na. Na taara da na waa nuɔmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nɛi; naa dii ŋaa cĩncuɔŋa maŋ gbuyaanu, nuɔmba saa suɔ wuɔ munterbabalammu, ba ta ba wuɔ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Anjĩnamma pigãatiɛŋo naŋo gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, da ŋ ta ŋ piiye dɛ-i-na, ma sĩ ŋ bi tuora miɛ fɛɛ-i kɛ?»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Anjĩnamma pigãataaŋ namaaŋo-i, sũlma bi haraa-nɛi; da na ce na biɛ conɔgorni maŋ nelie siɛ gbãa tũu-ni a hã nuɔmba-i wuɔ ba tũu, aa na siɛ bi bel ba tũu. ⁴⁷ Sũlma haraa-nɛi; na bĩncuɔmbaŋ kuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ, na siire ta na ma ba cĩncuɔŋa-i. ⁴⁸ Naŋ ciɛ mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigãaŋ wuɔ na bĩncuɔmbaŋ ciɛ kumaŋ ku faa. Bafamba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cĩncuɔŋa-i. ⁴⁹ Ku'i ciɛ Diilonɔ uŋ suɔ wɛima-i hiere, u waŋ-ma gbar-ma wuɔ: «Mi ka saan mi pɔpuɔrbiemba namba hã-ba. Ba ka ko banamba beɪ, aa ce banamba kpãncɔlgũ.» ⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba maŋ baŋ kuɔ-ba a donɔ dii miwaaŋo domma-na, Diilonɔ kaa yuu fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaaŋo-i kumaŋ ciɛ na ko-ba. ⁵¹ Yaan mi

tūnu-nei, baŋ kuɔ Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maŋ baŋ kuɔ-yo mumbuolmuŋ-terienŋu hɔlma-na baa *Diilodubuɔ-i, ba kaa yuu-na kumaŋ cie na ko-ba.

⁵² «Ānjīnamma pigāataan namaaŋo-i, sūlma haraa-nei! Naŋ fuyaa mamaŋ gbāa ce nuɔmba suɔ Diiloŋo-i; naa dii ŋaa neliɛŋo maŋ gbuɔnu dūŋgu aa fuo diele-i. Fuɔ sie suur aa bamaŋ taaraayan ba suur u sie bi yan ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juɔ hel juwuoterienŋu-na, ānjīnamma pigāataamba-i baa Farisīɛbaa-ba jo ji yu-yuɔ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bɔi⁵⁴wuɔ sɪ u ka piye cāl ba da āntāalāmma haa-yuɔ.

12

Umaŋ saaya kālāmma (Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piye baa *Farisīɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa kūl ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Bilaan na fere Farisīɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan ba ji celien-na baa-yo. ² Nelma maŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo waŋ mamaŋ, ma ka nu.

⁴ «Mi jēnaaŋ namaa, yaaŋ mi tūnu-nei, baa na ta na kālā umaŋ gbāa ko-na yon aa u sie gbāa ce kuaŋgu nei. ⁵ Mi ka pigāaŋ-na naŋ saaya na ta na kālā umaŋ. Na saaya na ta na kālā Diiloŋo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa dii-ni dāamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na kālā u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigālāamba ndii warbienja hāi yon wei? A

* **11:51** Miwaanŋ jīnammaŋ-sebe (Genèse) 4.8 † **11:51** Ancolommaŋ-sebehāaliŋo (2 Chroniques) 24.20-22

ne da u diei maama sa karaanu Diilonɔ-i. ⁷ Halle na yukuɔsinni man daani-i, Diilonɔ kaaɲ-ni hiere. Terienɔ fangu-na, baa na ta na tie holle; na boyaa tigalãamba-na titirre.

⁸ «Mi tũnu-nei: Umanɔ duɔ yiera-mei nuɔmba yaanɔga-na wuɔ mei wuonɔ, *Molon-Bienɔ kaa yiera-mei *dɔrpɔpuɔrbiemba yaanɔga-na wuɔ kutienɔ-i fuɔ bi wuonɔ. ⁹ Nga umanɔ duɔ ciina-mie nuɔmba yaanɔga-na, Molon-Bienɔ kaa bi ciina kutienɔ-i dɔrpɔpuɔrbiemba yaanɔga-na. ¹⁰ Umanɔ duɔ wanɔ noparaan-ãndaanɔ baa Molon-Bienɔ-i, jande gbãa ce kutienɔ-na, nga umanɔ duɔ wanɔ noparaan-ãndaanɔ baa *Diilonɔ-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutienɔ-na. ¹¹ Da ba bĩ-na yiingu yiingu *Diilonelhãalãdũnni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ fãamaanɔ ba terienɔ-nu; baa na yanɔ na hɔmmu cu wuɔ na siɛ ka suɔ nanɔ ka wanɔ mamanɔ a kor. ¹² Da na ka hi, Diilonɔ-Yalle ka pigãanɔ-na nanɔ saaya na wanɔ mamanɔ.»

Weiɲo man milãan u gbãnalãanɔ

¹³ Yesuɲ taa u piiye, naacolɲo nanɔ tĩɛ dii nuɔmba-na aa gbẽ-yo wuɔ: «Hãalãtie, wanɔ baa mi mɔlɔ-i u yanɔ i calnu i to ciilunɔgu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi jĩɛ, hai juɔ haa-mi genɔertie muɔ na yunɔgu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilunɔgu?» ¹⁵ Aa naa wanɔ baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaanɔ na fɛɛ, baa na yanɔ gbeinɔ-maama yu na hɔmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelienɔ nuɔ da ɲ fiɛ waa weiɲ nuɔ niɛ niɛ, ɲ weisinni siɛ gbãa haa kunanɔgu ɲ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nanɔ gbãnalãanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weiɲo nanɔ dĩmma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piiye u huɔnɔ-na wuɔ:

«Mundiimu sí baa-mi, mi ka ce dīŋ daama-i nié?»
 18 Aa ji cira: «Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ. Mi ka muonu mi inɔŋgɔbaa-ba-i aa ma bɔmbɔŋ-baamba a dii-ma baa mi nagāŋ-niini-i hiere. 19 Da mi gbāa ce mafamma-i, mi dīmmaŋ ciinu, mi ka tīena ta mi wuo yon aa ta mi nyɔŋ, aa bi ta mi ce mi bāaŋgu-i. Mi ka ce bienja bɔi, mi siɛ guona.» 20 Diilonjo gbɛ-yo wuo: «Ŋ milāaŋ ŋ sa cɛ, isuɔŋ daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, niŋ daa dīmma maŋ daama-i ma ka ce hai maama-i?»»

21 Yesu wuo cira: «Kuuduɔŋgu yaa baa bamaŋ gbaraŋ ba nyaanu miwaan daayo weisinni-i aa yan Diilon-ŋ-niini-i.»

Hɔcugbāŋgbālānde (Matie 6.25-34)

22 Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuo gbɛ u *hāalābiemba-i wuo: «Da mi ta mi piye baa-na wuo na baa tie holle baa na niwuoniŋ-kūŋgu-i, baa na niidiiniŋ-kūŋgu-i; 23 kuu dii ŋaa nelieŋ nuɔ ŋ yunɔŋ bɔyaa niwuoni-na aa ŋ kɔma bɔyaa niidiini-na. 24 Nieŋ huriimba-i! Ba sa guona, aa inɔŋgɔbaa-ba bi sí baa-ba, ŋga Diilonjo hā ba ta ba wuo. Na saa buɔ huriimba-na titirre wei? 25 Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i hiere u gbāa naara kumaŋgu u yinni-na? 26 Ku fɔŋgɔ ŋ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i ciɛ na hɔmmu ta mu cu baa na niwuoniŋ-kūŋgu-i baa na niidiiniŋ-kūŋgu-i? 27 Nieŋ pūlmaŋ puŋ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sū jonɔrbaa. Mi tūnu-nei, halle *Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompaŋga maŋ

faa yan pūlma-i dede. ²⁸ Hiɛngu man hiɛngu, Diilon duɔ diyaa-kuɔ fafamma nyungo-i-na diyaan daama temma-i, aa bisɪnuɔ dāamu waa da mu caaku; namaa naman nelbilien namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanɔa-i Diilonɔ-na ku haama. ²⁹ Baa na yan na hɔmmu ta mu cu baa na niiwuonin-kūngu-i. Baa na ta na hel na jɔguɔn-ma. ³⁰ Baman sa suyaan Diilonɔ-i, ba yaa gbagbaraayan nifanni huon-nu. Namaa To suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³¹ Yaan u maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna, na ka da u hāa-na baa daani-naara.

³² «Cellɛ-baan namaa naman nuɔ mi babimuɔ-i, baa na yan korma da-na. Ku dɔlaanu na To-i u hā-na u nelle-i. ³³ Suoraan na nagān-niini-i aa na hā sūntaamba baa gbeiɔa faɔa-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ɔaa na tieraaɔa gbeibuɔ jina *Diilon-nelle-na. Gbeiɔa faɔa sa ji tɪ dede, a sa bi ji kā terienɔu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terienɔu-na, nyɛi bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Neliɛn nuɔ nin tieraaɔa kusuɔn-nu ɔ huɔnɔa dii kusuɔn-nu'i.»

Baa na gonya duɔfūmmu

³⁵ «Tigiin na fɛɛɛ, baa na yan na fitimbaa-ba diɔn. ³⁶ Na saaya na waa ɔaa maacembiemba man ba yuntienɔ kāa bilohiyālle aa ba tɛna ta ba cie u jomma-i wuɔ duɔ jo ba hɪl dumelle-i hāyo. ³⁷ Ba yuntien duɔ jo ji da ba saa kor duɔfūn, ba yunni dɔlaa. Mi tūnu-nei, ɔ da ba yuntienɔ biyaa maacemman-jonɔruo dii, aa ce ba tɛna u hā-ba niiwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fiɛ jo isuɔhollen, sisɔ cuo kaalman-caan-nu, a jo ji da ba saa duɔfūn, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ɔ suɔ cuoyuo un

ka suur-nie huɔngu maŋ nuɔ-i, ŋ sie yan u ji kanu ŋ dɔngu-i. ⁴⁰ Namaa fεε-i naŋ'a na saa tiena baama wuɔ *Molon-Bieno ka jo huɔngu maŋ nuɔ-i, u jo huɔngu faŋgu'i nuɔ-i. Terienɔgu faŋgu-na, na saaya na tigiin na fεε.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuɔ: «Itie, gbānalāaŋ daaku vii *hāalābien mie yon wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Da ŋ nu wuɔ maacembilonɔ maŋ vii, aa tuɔ cε, u yaa umaŋ u yuntienɔ kāa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hā u namaacembiemba namba-i niwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntienɔ duɔ ka bir jo ji da u ciε u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa, fuɔ yungu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tūnu-nei, u yuntienɔ ka haa-yo u nagāŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁵ Nga duɔ da nie sɪ u yuntienɔ sie bir jo fiεfiε, aa donɔ tuɔ muo u namaacembiemba-i, ku bεmba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuɔ aa tuɔ nyɔŋ u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tiena baa yiingu maŋ maama-i, baa huɔngu maŋ maama-i, u yuntienɔ jo huɔngu faŋgu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaanɔ-na, uŋ ka haa kumaŋ yuɔ, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa bamaŋ sa nuɔŋ Diilon-nunɔgu-i baŋ ceŋ-baŋ dumaa.

⁴⁷ «Maacembilonɔ maŋ suyaa u yuntienɔŋ taaraŋ kumaŋ, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuɔ. ⁴⁸ Nga maacembilonɔ maŋ sa suyaaŋ u yuntienɔŋ taaraŋ kumaŋ, duɔ ce mamaŋ saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hā nuɔni maŋ bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hā nuɔni maŋ bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nunɔgu faŋgu-i.»

*Yesu saa jo baa yaafelle
(Matie 10.34-36)*

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dāamu'i hīema-na. Mi taara dāaŋ daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga sie gbāa tīena terduɔŋ-nu.

⁵¹ «Na daa niε sī mi juɔ baa yaafēlle'i hīema-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka doŋ ta ba gāŋ dūnni dūnni. Bamaŋ da ba waa ba ndii ba dūŋgu-na, ba siei ka ta ba gāŋ baa ba hāi aa ba hāi bi ta ba gāŋ baa ba siei. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gāŋ baa bepuɔmba-i; bepuɔmba bi ta ba gāŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gāŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gāŋ baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba gāŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gāŋ baa hūyāamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diiloŋo biilii, na cira: «U ka dāa», aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūŋgu-na, na cira: «Babāaŋgu ka waa», aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i, na ciε niε ta na suɔ diiloŋo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciεŋ fiεfiε-i ma yuŋgu-i? ⁵⁷ Bige-i ciε na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Moloŋ cēmɛl da di waa-niε, aa kutieŋo bī-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sī, duɔ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpannintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pā ŋ cēmelle tī hiere, ŋ cɛraa ŋ da muŋhelmu.»

13

* **12:53** Mise (Michée) 7.6

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabaɔŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niε sɪ Galiletaanŋ daabanŋ kuu kuliingu maŋ, ku pigãanŋ wuɔ ba yaa balaanŋ yaŋ Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabaɔŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiei maŋ Siloe du-jaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa niε sɪ ba yaa balaanŋ yaŋ Yerusalemutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabaɔŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbãnalãanŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *εreεε-suonŋgu, aa sũ *yensãanŋgu kuɔ. Yiingu nanŋu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembilonŋo-i wuɔ: «Biena siei yaa de-i tibiinŋ daaku sa maŋ. Jã-ku ŋ nanna! Ku tɪyãa ta ku bõnɔŋ hɪema-i gbãŋgbãŋ.» ⁸ Maacembilonŋo gbẽ-yo wuɔ: «Yaŋ ku cɔnu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yunŋu-i aa dii hũɔŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jã-ku nanna.»»

Yesu siire ciεŋo naŋo yitɪenanŋu-na

¹⁰ *Yitɪenanŋu nanŋu-na, Yesu kãa *Di-ilonelhãalãdũŋgu nanŋu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i u pigãanŋ nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciεŋo naŋo waa baa-ba dũŋgu-na, *jɪna waa u yunŋu-na a ce-yo jεiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bien cɪncieluo baa niisiei waa belle fande-na. U saa gbãa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bɪ u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira:

«Cieŋ nuɔ, ɲ jarma taa-niɛ.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Cieŋ wuɔ bi pãŋ ciir yiera derre! Uŋ ciirii yiera dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛlieŋ Diilonɔ-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yiŋɛnanɔu-na, ku saa dɔlnu Diilonelhãalãdũngu yuntienɔ-i, wuɔ tuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saahɔlma-na* ; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i ciɛ na sire jo yiŋɛnanɔu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaanɲ namaa temma-i daana-i! Namaanɔ-na, niintaamba-i baa kakũntaamba-i, da ku waa yiŋɛnanɔu-i ba sa kã baa-ba ba ka nyɔŋ hũmma wei? ¹⁶ Aa cieŋo maŋ daayo-i, ma sɪ *Abiramu hãayɛlɲo naŋo-i ke? *Sitãniŋ ciɛ-yo jeiŋo ku bienɲ cinciɛluo baa niisiei yaa dɛ-i. Miŋ daa-yo, mii naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuɔ yiŋɛnanɔu wei?»

¹⁷ Yesu bigãarãamba waa nuɔmba hɔlma-na. Uŋ piiye dumaanɔ-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere.

Diilonɲ-bãanɔu doŋ tɛntɛŋ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huonɔu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbãa saa *Diilonɲ-nellentesĩnni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbãa saani baa mutardi-belle†. Da ɲ duu-de, di sire pa ce tibiingu, huriimba ta ba jo ba sɛ kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbãa saa Diilonɲ-nellentesĩnni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbãa saani baa

* **13:14** Helmaŋ-sebe (Exode) 20.9-10; Anjɲnamma tiyemmaŋ-sebe 5.13-14 † **13:19** Mutardi-belle dii cekũɔ ɲaa sɔrhɛbelle.

konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farniñ-jümmu-i kolloyufienja siei baa-ni; ni sire ce jümmu nyurã.»

Hümelle mañ kãaŋ Diilon-nelle-na
(*Matie 7.13-14,21-23*)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nilɛiŋa-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i u kã *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacolŋo naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba mañ ka suur Diilon-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbãaŋ kpelle na suur baa dumelle mañ wullu diele yaa-i. Mi tūnu-nei, nuɔmba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba sie gbãa. ²⁵ Dumellentien duɔ ji sire a gbonu dūŋgu-i aa yaŋ namaa naman gōŋgūŋgu-na, na ka doŋ ta na muo dūŋgu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hīl dūŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufaŋgu huɔŋgu-na, na ka doŋ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuɔ aa tie nyɔŋ baa nuɔnei wei? Nuɔnei saa ta ŋ wuɔra ŋ waŋ Diilon-nelma-i ŋ pigãaŋ-ye nilɛiŋa-na wei?»

²⁷ «U ka bir waŋ baa-na wuɔ: «Kãaŋ na ha-laŋ mi caaŋ-nu, mi sa suɔ-na, na hieroŋo-i hiere āmbabalmanciraŋ namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaaŋo-i wuɔ na sie da suur, na hɔmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal. ²⁹ Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u kãlle-na ji ta ba wuɔ aa ta ba nyɔŋ. ³⁰ Huɔŋgu faŋgu-na, bamaŋ dii huɔŋgu-na fiefie-i-na, banamba ka ta yaaŋ-na, aa bamaŋ dii yaaŋga-na, banamba ka bir t̄ie huon-nu.»

(*Matie 23.37-39*)

31 Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huŋgu maŋ nuo-i, *Farisēbaa-ba namba piε u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuo: «*Erōdi taara duo ko-ni, ta bande-i-na ŋ kâ yanŋa nanŋa!»

32 Yesu wuo cira: «Kâaŋ na ka waŋ baa jumeliŋo faŋo-i wuo nyuŋgo-i baa bisinuo-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakūŋgu-i, mi bāl mi maacemma-i. 33 Nŋa nyuŋgo-i baa bisinuo-i baa daakūŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kâ *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonŋ saa saaya u ku yanŋa nanŋa.»

34 Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonŋ duo saan umaŋ hā-na, na nan kutienŋo-i baa tāmpēlēiŋa ko-yo. Mei ciε ji gbē. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kūŋaŋonŋ tigiin u biemba-i dumaa aa pūl-bei, ŋga na saa hūuma. 35 Diilonŋo ka yanŋ na nelle-i hā-na. Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itien ŋ saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo» na siε tiraa da mi yufelle.»

14

Farisē ba yuntienŋo nanŋo ciε källe aa bī Yesu-i

1 *Yitiŋanŋu nanŋu-na, Yesu kâa *Farisē ba yuntienŋo nanŋo dumelle-na ba da ba ka wuo niwuoni. Nuamba bir ka yanŋ aa ta ba ne Yesu-i wuo sī u ka ce cāl. 2 A ne da naacolŋo nanŋo waa u yaanŋa-na, kūŋnyurāmmanŋ-jarma waa-yuo. 3 Wuɔ yuu *anjīnamma pigāataamba-i baa Farisēbaa-ba-i wuo: «A saa baa miε Diilonŋ-hūmelle-i, da ŋ sire jeiŋo yitiŋanŋu-na ku faa waa ku saa fa?» 4 Ba saa seŋ sūnuŋgu yuo. Wuɔ bel naacolŋo-i a sire-yuo u jarma-na, aa naa ce u kūŋ.

⁵ Naacolŋ unj taa, wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na-maanjo-na, umanj biɛŋo-i duɔ par suur hũnfuoŋ-nu yitienanŋu-na, kutienjo yan-yo dii wuɔ yitienanŋu wei? Da ku fiɛ waa u niinjo, u yan-yo dii hũnfuoŋu-na wuɔ yitienanŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpi-iyemmu.

⁷ Banj biɛ bamanj kãlle-na, Yesu wuɔ ne da umanj duɔ jo, u tuɔ taara u tiena yaan-na. Wuɔ wanj baa-ba wuɔ: ⁸ «Molonj duɔ bi-ni u kãlle-na, da ŋ kã, baa wuɔya ŋ ka tiena yaanŋa-na. Unj biɛ bamanj, kuniɛ si unaa maaraa nuɔŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kã ka tiena yaanŋa-na, kãllentienjo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tiena huon-nu aa hã unanjo tetterre fande-i, ŋ yaanŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bi-ni, da ŋ kã, tiena huon-nu. Ku yaa umanj biɛ-na duɔ ka jo ji da-ni huonŋu-na, u ka cira: <Mi jiɛ, sire ŋ ji tiena yaan-na.> Kufanŋu huonŋu-na, u ka ce-ni boi nuɔmba-na. ¹¹ Umanj duɔ tuɔ tetɛŋ u ferɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umanj duɔ tuɔ hiire u ferɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

¹² Mafamanj curaa, wuɔ wanj baa umanj taa u ce kãlle-i wuɔ: «Da ŋ ta ŋ ce kãlle-i, ku saa saaya ŋ bi ŋ jɛnaamba yonj, baa ŋ hãmba, baa ŋ huraamba, baa ŋ caantaamba manj waamba-i. Da ŋ bi ba yaa yonj, yiinŋu dii baa yiinŋu, bafamba ka bi ce aa bi-ni. Ninj cie ãnfafamma manj bei, ma sɔlaanŋu ka suu yiinŋu fanŋu-na. ¹³ Da ŋ'a ŋ ce kãlle-i, ŋ saaya ŋ bi baa sũntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba siɛ gbãa pã ŋ babimuɔ sullu-i hã-ni. Diilonjo'i kaa pã-ni unj ka sire nelviimba-i yiinŋu manj nuɔ-i. A ce dumaanjo-na ŋ yunŋu ka dɔl.»

¹⁵ Naacolŋo nanjo waa tuɔ wuo baa-ba, unj juɔ nu

nel daama-i, wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jaa bamaŋ ka da wuo niiwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dɔl dumɛi!»

¹⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-yo wuɔ: «Naacolŋo naŋo taa u ce källe aa tūnu nuɔmba bɔi. ¹⁷ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, u puɔr u maacembilonŋo-i wuɔ u ka bɪ-ba. ¹⁸ Maacembilonŋ duɔ kã ka bɪ uman, kutienŋo gbɛ-yo wuɔ u sie gbāa kã. Dielā-wuonŋo gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa suonŋu, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã ŋ ka waŋ baa ŋ yuntienŋo-i wuɔ u ce jande mi sie gbāa hi baa-na.» ¹⁹ U cor kã unanŋo wulaa, fuɔ ka gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa niikūrāamba duɔŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Kã ŋ ka waŋ baa ŋ yuntienŋo-i wuɔ u ce jande kere mi sie gbāa hi baa-na.» ²⁰ U cor kã unanŋo wulaa, fuɔ ka tiraa gbɛ-yo wuɔ: «Mi jãa cienŋo felemma mi sie gbāa hi baa-na.»

²¹ «Maacembilonŋo bir kã ka tūnu u yuntienŋo-i baa-ma. U yuntienŋo huɔŋga pãŋ guɔla, u waŋ baa-yo wuɔ: «Baa tiɛna; bir ŋ kã nellen-huɔŋga-na ŋ ka bɪ sũntaamba-i baa nagāduɔlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²² Maacembilonŋo bir ta. Uŋ kãa aa bir jo kufanŋu-i, u jo ji waŋ baa u yuntienŋo-i wuɔ: «Mi bɛ nuɔmba jo, ŋga muntienammu tiyãa yogo.» ²³ U yuntienŋo tiraa waŋ baa-yo wuɔ: «Bir ŋ kã sonniŋ-hũmienŋa-na ŋ ka gbãŋ baa nuɔmba-i ba jo ji yu mi dũŋgu-i. ²⁴ Yaanŋ mi tūnu-nei, miŋ bɛ bamaŋ dielũo-i-na, ba sie da wuo mi niiwuoni-i.»»

*Ny saaya ŋ ce bige-i igɛna aa suɔ cu Yesu huon-nu?
(Matie 10.37-38)*

²⁵ Nuɔmba bɔi baa cuu Yesu huon-nu ta ba kã *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ:

²⁶ «Nuɔni maŋ da ŋ ta ŋ nyaanu-miɛ, ŋ saaya ŋ ce-mi bɔlbɔl ŋ to-i-na, baa ŋ nyu-i-na, baa ŋ ciɛŋo-na, baa ŋ bisɔlmba-na, baa ŋ hɔmba-na, baa ŋ mɔlbaa-ba-na, baa ŋ tɔɔbaa-ba-na, halle baa naŋ fɛɛ-i-na. Ni ma'i sɪ, ŋ siɛ gbɔa cu mi huon-nu. ²⁷ Aa nuɔni maŋ da ŋ'a ŋ sa siɛ muliɛma-i baa kuliŋgu-i, ŋ siɛ gbɔa cu mi huon-nu. ²⁸ Na hɔlma-na, umaŋ duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tɛna igɛna a ne dɔŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeɪŋa maŋ dii baa-yo a ka gbɔa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sɪ, duɔ jina ku tuole-i, aa u saa ji gbɔa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nyɛ-yo ³⁰ aa ta ba piye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlɔnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduŋgu yaa-i baa nellentienŋo maŋ dii baa sorosibaa neifienŋa ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienŋo maŋ dii baa sorosibaa neifienŋ-cɪncieluo, u saaya u tɛna igɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienŋa ndii ka gbɔa ce berru-i baa sorosibaa neifienŋ-cɪncieluo-i. ³² Duɔ da u siɛ gbɔa, ŋ da u diyaa nuɔmba ka cɔrɔ-yuɔ; u siɛ yaŋ u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Mamaŋ dii, umaŋ duɔ saa ne u nagɔŋ-niini-i aa yaŋ-ni, kutienŋo siɛ gbɔa cu mi huon-nu.

³⁴ «Dɔmma-i biŋkɔfafaŋgu, ŋga da ma ji saara, ma gbɔa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? ³⁵ Ma siɛ bi gbɔa ce hɔŋgu, ma siɛ bi tiraa gbɔa fa manamma ba bie ka kɔnna fuorenŋ. Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fiɛŋ Diilonŋo huɔŋga-i?
(Matie 18.12-14)

1 *Nampohũutaamba-i baa āmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i.

2 *Farisiēbaa-ba-i baa *ānjīnamma pigāataamba ta ba waana wuɔ u ciε niε yaŋ nelbabalaamba ta ba piε-yo aa tiraa tuɔ siε u wuo niwuoni-i baa-ba?

3 Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ:

4 «Namaaŋo-na, tũlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa umaŋ, aa u diei balla-bēi, kutieŋo siε yaŋ komuɔŋa naa baa cīncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kã ka taara umaŋ baala wēi? 5 Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fē u tũu-yo kũŋ baa-yo 6 ka bī u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaŋo-i, yaaŋ na hɔmmu fē mei kaŋga temma-i.»»

7 Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Yaaŋ mi tũnu-nei, āmbabalmancerōŋo diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, kuŋ fēŋ Diiloŋo huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa cīncieluo nennaa maŋ saa nanna ba cilɔbabalaŋo-i wuɔ sī bafamba vii, ba siε gbāa fē-ka dumaŋo-na.»

8 Aa naa tiraa cira: «Neifieŋ-cīncieluo duɔ waa baa ciεŋo maŋ, aa neifelle balla dũŋ-huɔŋga-na u wulaa, u siε celieŋ fitĩnuɔ aa pir dũŋgu-i hiere a taara-die wēi? 9 Duɔ da-de, u huɔŋga ka gbuu fē u bī u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaaŋ na hɔmmu fē mei kaŋga temma-i.» 10 Yaaŋ mi tũnu-nei, āmbabalmancerōŋo diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, *dɔrɔpɔpuɔrbiemba waa hɔfēlle fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolŋo naŋo biεŋo gbaraa aa ka bir jo

11 Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolŋo nanjo waa baa bepuɔmba hāi. 12 Yiingu nanju-na, bisālāaŋo gbē tuoŋo-i wuɔ: «Baba, miε in saaya i da kuman ŋ nagāŋ-niini-na, hā muɔ baa mi kūngu-i fiεfiε.» Tuoŋo cal u nagāŋ-niini-i hā-ba. 13 Yinni saa da, hāaŋo suor fuɔ niini-i aa biε gbeiŋa faŋa-i kā hīeŋ-nu baa-ya, kā ka bīena-yei hiere kakarkuoŋ-na. 14 U gbeiŋaŋ kaa tī huŋgu maŋ nuɔ-i, nyulmu naŋ temma suur nelle fande-na a ce u sa da niiwuoni u wuo. 15 A ne da naacolŋo nanjo waa nelle fande-na tuɔ heŋ pεrmba, naacombiloŋo kā u wulaa wuɔ u ka taara maacemma. Naacolŋo biε-yo u tuɔ ceŋ u pεrmba-i. 16 Nyulmuŋ gbu mu ko-yo dumaano-na, u tuɔ nenu pεrmba niiwuoni-i. Nga hai ka hā fuɔ baa-ni? 17 U gbuu ji tīena jɔguŋ da suu, aa cira: «Maacembimba maŋ dii baa mi to-i hiere, niiwuoni sa tī-bei, aa muɔmɛi daami ta mi ku nyulmu-na. 18 Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka waŋ baa-yo wuɔ mi cālāa Diiloŋo-i aa tiraa cāl fuɔ fεrε-i. 19 U baa tiraa u tuɔ kāŋ-mi u biεŋ muɔ, u yaŋ aa u bel-mi ŋaa u maacembiloŋ muɔ.» 20 Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuɔ piε cīngu-i, tuoŋo fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jārā-yuɔ kā ka gbuu pūrā-yuɔ u fεrεŋ nuɔ. 21 Bepoŋo gbē-yo wuɔ: «Baba, mi cālāa Diiloŋo-i aa tiraa cāl naŋ fεrε-i, baa tiraa ŋ ta ŋ bī-mi ŋ biεŋ muɔ.» 22 Tuoŋo fara bī u maacembimba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Gbaraan na ka biε jongoruo maŋ faa yaŋ dūngu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo. 23 Aa in muyaa balyungu maŋ, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaanju. 24 Mi taa mi kāŋ mi biεŋ daayo-i baa bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaanju yaa bi duŋ

dumaanjo-na.

²⁵ «A ne da huonju fangu-na, bεpomoljo waa dii suon-nu. Un juo tuo jo ji pie ciingu-i, u nu niimarni du, baa kaasingu. ²⁶ U bi maacembilonjo diei a yuu-yo wuo: «Bige-i cie ciingu-na?»

²⁷ «Maacembilonjo cira: «N hãanjo yaa birii jo. Un juo hinni η to ji da-yo, u huonja gbuu fε. U ce i bel balyungu man in muyaa-ku ko-ku hã-yo.» ²⁸ Moljo huonja pan du. U ciina wuo u sie suur ciingu-na.

«Ba kã ka tũnu tuonjo-i. U hel jo ji tuo cãrã-yuo. ²⁹ Naacombilonjo gbε-yo wuo: «Baba, mei dii η caangu-na ta mi cãa-ni ku daa biena bɔi. Mi saa yagar η nuη-ãndaangu-i dede. Nga yinduonju η saa ji bel-ku a cira yolonjo wuo: «Hũu η ka ko η wuo baa η jẽnaamba-i.» ³⁰ Aa η bienjo man daayo-i, fuo man kãa ka biena η nagãη-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, η ce ba bel balyungu ko hã-yo.»

³¹ «Tuonjo gbε-yo wuo: «Nuɔ η dii baa muonjo-i bãangu-i baa isuonju-i, mei nagãη-niini-i hai niini-i? Nan niini si wei? ³² N hãanjo-i, mi taa mi kãη-yo baa bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicelma; uu naa balla, mi daa-yo. Yan aa η kũna η huonja-i aa i ce ponsaangu-i.»»

16

Cεcεmuntienjo nan maama

¹ Ku huonju-na, Yesu wan baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Weiηo nanjo waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tũnu-yuo wuo kombiyien daayo biena u nagãη-niini-i. ² Wuo bi-yo ji wan baa-yo wuo: «Niη cen maman hiere mi nuɔ-ma. A bãl nyungo, η sie tiraa gbãa waa mi kombiyien nuɔ. Ce aa η tagaaya

niŋ daa kumaŋ ŋ piŋāaŋ-mi.› ³ Kombiyieŋo tiena tuo jəguoŋ wuo: ‹Mi yuntieŋo wuo u nanna-mie maacemma-na. Duo nanna-mie, mi ka ce nie? Mi sie bi gbāa kū, aa da mie mi ta mi wuora mi cārā, senserre ka ta di da-mi.› ⁴ Aa ji cira: ‹Ahāa! Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ da ba nanna-mie nuamba baa bi nanna-mie.› ⁵ U yuntieŋo cēmieŋaŋ waa bamaŋ nuo-i hiere, u tuo bī-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dīelā-wuoŋo juo, u yuu-yo wuo: ‹Ŋ saaya ŋ pā nie hā mi yuntieŋo-i?›

⁶ ‹U cira: ‹Mi saaya mi pā namma gbongboyufieŋ komuona ndii.›

«Kombiyieŋo waŋ baa-yo wuo: ‹Ŋ cēmellen nyegāaŋ sebe maŋ nuo-i, u yaa daayo. Tiena donduo ŋ nyegēŋ gbongboyufieŋ komuona hāi baa cīncieluo.› ⁷ Aa bī unajo jo. Uŋ juo, u yuu ufaŋo-i wuo: ‹Nuo ŋ saaya ŋ pā nie?›

«U cira: ‹Mi saaya mi pā dīmma buorbaa komuona ndii.›

«Kombiyieŋo waŋ baa-yo wuo: ‹Ŋ cēmellen nyegāaŋ sebe maŋ nuo-i, u yaa daayo. Nyegēŋ buorbaa komuona naa.› ⁸ Uŋ cie baa u yuntieŋo cēmientaamba-i cemma maŋ daama-i, u yuntieŋ uŋ juo nu-ma, u gbēlieŋ-yo wuo u cē u cor.»

Yesu wuo cira: ‹Na saa da, bamaŋ sa wuoyaŋ Diilon-ŋūmelle-i ba suo ba suuye ba-naa ba yaŋ bamaŋ wuoyaŋ-deŋ. ⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeiŋa-i. Terieŋgu faŋgu-na, gbeiŋa maŋ dii baa-na hīema-na bande-i-na, cieŋ-yaŋ na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋgu maŋ nuo-i, ba hā-na muntīenammu Diilonjo caaŋgu-na. ¹⁰ U maŋ duo suo bīŋkūcekūoma belma, kutieŋo ka suo bīŋkūbuo belma. U maŋ duo

cāl bīnkūcēkūōma belma, kutienjo ka cāl bīnkūbuō belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeija belma, hai ka sie hā namaa ninsoj-bīnkūngu na tiera? ¹² Da η cāl moloj bīnkūngu belma, Diiloj uη ηa na'a u hā nuō kumaη, u ka ce nie aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuō maacembilojo diei sie gbāa cāa nuōmba hāi. Nj ka da u bigāaη u diei aa dōl u diei, u ka waa baa u diei aa cīina u diei. Ku yaa ηaa namaa kūngu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilojo-i aa bi ta na kuye gbeija-i terduoηgu faηgu-na.»

¹⁴ Gbeija taa a dōlnu *Farisīēbaa-ba-i a cor. Yesuη waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyε-yo. ¹⁵ Wuō waη baa-ba wuō: «Namaaηo-i, da na da nuōmba-i na ce na fεε nelviin namaa, ηga Diilojo suō na hōmmu-i. Nelbiliembaη kaal kumaη, Diilo sa hiel u yufelle kuō. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuōmba taa ba nu *Moisi ānjinamma yaa-i baa *Diilopopuorbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba cie kufaηgu-i a ji hi Nsāa bāaηgu-i. A doη Nsāa bāaηgu-na, ba duoη ta ba nu *Diiloj-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuōmba-i hiere ba gbāη kpelle da ba suur-die.

¹⁷ «Dorō-i baa hīema-i ni gbuonumma dii fēu yan ānjinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; umaη duō nanna u cieηo-i aa jā unajo, kutienjo cie *fuocesinni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna cieηo maη aa η bie-yo, η bi cie fuocesinni-i dumaanjo-na.»

Weiηo baa sūntienjo

¹⁹ «Weiηo naηo waa tuō gbu u diiya u fεε. U taa u ce u bāaηgu-i aa bi tuō wuo niwuofafanni yaa yinni maη joη. ²⁰ A ne da sūntienjo naηo waa tuō

galla u dumelle yaanga-na, ba taa ba bi-yo Lasaar. Pänni'i naa gbuyaa u kūoma-i hiere. ²¹ Weiŋ duo wuo aa juuru maŋ diire hīema-na, Lasaar tuo nenu-duo, ŋga u sie bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallā u pänni-i? ²² Uŋ juo ku, *dərɔpɔpuərbiemba biε-yo kā baa-yo *Abiramu caaŋ-nu dii ninsoŋ-nelle-na. Ku huonŋu-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yuo. ²³ U kā ka tuo gbu u ce sūlma-i dāamu-na. U juo ciir u yunŋu-i ku yaa nuo-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caaŋu-na. ²⁴ U fara tuo piiye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuo, mi muliεŋ mi cor dāaŋ daamu-na, jande, ce hujarre mie aa ŋ puor Lasaar ka dii u niele-i hūmma-na a ji dii mi nuŋu-na mi nuhōlle fērē.»

²⁵ «Abiramu gbē-yo wuo: «Mi biε, ma sī ŋ suyaa wuo niŋ waa miwaaŋo-na, ŋ waa ŋ fereŋ nuo aa Lasaar waa sūlma-na kε? Fiefiε-i-na, uu dii fiisaan-nu bande-i-na aa nuo ŋ ceŋ waa sūlma-na. ²⁶ Da mi fie hūu-ma, fobāmbāale dii i hōlma-na. Molo sie gbāa hel bande-i-na a karnu kā namaa terienŋu-na, aa molo sie bi gbāa hel namaa terienŋu-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Weiŋo gbē-yo wuo: «Da ma waa dumaanŋo-na, yaŋ aa ŋ puor-o mie ciŋŋu-na ²⁸ u ka piiye tūnu mi hāmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

²⁹ «Abiramu gbē-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuərbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuo, mafamma sie gbē baa-ba. Ŋga moloŋ duo hel kuon-nelle-na a ka piiye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbabaŋo-i.»

³¹ «Abiramu gbě-yo wuɔ: ‹Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fie hel kuon-nelle-na kã, u kã gbãngbãñ.›»

17

*Baŋ gãaŋ hãalãbiemba-i baa nelma maŋ
(Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)*

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuɔmba sie gbãa naa kuubabalaanɔgu muncemmu-i, nga umaŋ duɔ dii u nanolɔ-i kuubabalaanɔgu cemma-na, sũlma haraa kutienɔ-na. ² Kumaŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonɔgu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. ³ Terienɔgu fanɔgu-na, bilaan na fere.

«ŋ natobinɔ duɔ cãl-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cãlmuɔ-i, ŋ yaŋ ma tĩ. ⁴ Duɔ fie cãl-ni ku yu niehãi yinduonɔgu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-nie, baa gãŋ baa-yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbienɔ baa waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, inɔ haa i nanɔga-i nie dumaa, kãyã-yie kunaŋgu naara-kuɔ.»

⁶ Yesu wuɔ gbě-ba wuɔ: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yon, na gbãa gbě tibiinɔ daaku-i wuɔ ku fuur ka sũ ku fere nuoraanɔgu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaanɔ-na, umaŋ duɔ bie maacembilonɔ jina u suonɔgu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hienɔgu-na jo, kutienɔ ka gbě-yo wuɔ u tiena donduo wuo niwuoni-i wei? ⁸ Ma sí u bir gbě-yo wuɔ: ‹Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hã mi wuo igena. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.› Ma sa ce dumei wei?

9 Maacembilonɔ duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tɪngu wei? 10 Ku yaa ŋaa namaa kɪngu-i. Baŋ hāa-na mamaŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Miɛŋo-i maacembienɔ miɛ yon, i ciɛ i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cɪncieluo

11 Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. 12 U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jārã-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cɪncieluo. Baŋ juɔ piɛ, baa yiɛra aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuɔ: 13 «Hāalātie, jande, ce hujarre yiɛ.»

14 Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kāaŋ *Diilo-jigāntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kã. Baŋ kãŋ hūmelle-na, ba jara maa ta-bei. 15 Unanɔ wuɔ bir tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i da gbagaga u jo. 16 Unɔ juɔ hi Yesu caangu-na, wuɔ dūuna jaal-o. A ne da u waa *nieryiɛŋo; u taa u hel Samari. 17 Yesu wuɔ cira: «Ba siire cɪncieluo-i-na hiere, ŋga nenna baamba curaa hie? 18 Bige-i ciɛ ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonɔ-i ŋaa nieryiɛŋ daa unɔ birii ji jaal-o dumaa?» 19 Aa naa gbɛ naacolɔŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã! Niŋ haa ŋ nanɔa-i miɛ ŋ kuraa.»

Molon-Biɛŋ unɔ ka bir jo dumaa

(Matie 24.23-28,37-41)

20 Yiɪngu nanɔu-na, *Farisiɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilonɔ-bāangu ka donɔ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ-bāangu sa ji donɔ domma nanɔ temma ba da-ku baa ba yufelle, 21 aa cira: «Ku

* **17:12** Buolmanɔ-sebɛ (Lévitique) 13.45-46 † **17:14** Buolmanɔ-sebɛ (Lévitique) 14.2-3

yaa bande ku yanga; ku yaa de ku yanga.› Na saaya na suɔ wuɔ Diilonɔ-bãangu duɔŋ ti na hɔlma-na.»

²² Aa naa wan̄ baa *hāalābiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bieŋo kūɔma kaa bel-na, nga na sie da-yo halle yinduɔngu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tãal-na wuɔ ba daa-yo yanga nan̄ga. Banamba ka gbẽ-na wuɔ: «Uu dii daalei», banan̄ ba'a: «Uu dii terien̄ daaku-na.» Da ba pigãan̄-na terien̄gu man̄, baa na kã; ba tãal-na. ²⁴ Diilonɔ un̄ nyiesin̄ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumei terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigãan̄ moloŋo baa-yo. ²⁵ Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka cina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

²⁶ «Maman̄ taa ma ce *Nowe bãangu-na, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bãangu-na, nuɔmba naa gonya niuwuoni baa kolma baa cejãlle. Ba tiyãa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu man̄ Nowen̄ suurī begubuɔ-i-na aa yan̄ diilopepetien̄o dãa hɔr-ba hiere.† ²⁸ Maman̄ taa ma bi ce Lɔti bãangu-na, ma temma ka ce. Lɔti bãangu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyɔlle, suorun̄gu baa sãamun̄gu, kũlle baa jaaguɔ. ²⁹ Nga yiingu man̄ Lɔtin̄ hilaa Sodɔmu-i-na, Diilonɔ wuɔ kũnna dãn̄gbɔguɔngu nan̄ temma a kukul nuɔmba-i hiere.‡ ³⁰ Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu man̄ nuɔ-i, uman̄ duɔ ji waa gɔŋgũɔŋ-nu, u baa cira u suur dũŋ-nu a biera u bim̄binni-i; uman̄ duɔ bi waa hiɛŋ-nu, u baa bi cira u bir kũŋ. ³² Maman̄ daa Lɔti cieŋo-i ma sɪ ma

† **17:27** Miwaan̄o j̄namman̄-sebe (Genèse) 6.9–7.24 § **17:29**
Miwaan̄o j̄namman̄-sebe (Genèse) 18.20–19.25

tīyāanu-nei kε?* ³³ Uman̄ duɔ tuɔ kaal baa u yun̄gu yon̄, kutien̄o ka kɔsuɔŋ u fεε; ŋga uman̄ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fεε, kutien̄o ka kor u fεε. ³⁴ Mi tūnu-nei, yiŋgu fan̄gu-na, nuɔmba hāi gbāa waa galla mun̄galladuɔmu-na, ba biε u diei ta aa yan̄ unan̄o-i. ³⁵ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biε u diei ta aa yan̄ unan̄o-i. [³⁶ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biε u diei ta aa yan̄ unan̄o-i.]»

³⁷ Hāalābiēŋ baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Bīŋkūkuliŋ da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiŋ kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacārātīe sa mulīēŋ

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ nan̄ gbānalāan̄ daaku-i baa u *hāalābiēmba-i duɔ pigāan̄-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilon̄o-i yinni man̄ jon̄; ba baa yan̄ ba kūɔma seŋ. U gbīε-ba wuɔ: ² «Gēŋgertien̄o nan̄o waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilon̄o-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo. ³ A ne da, bikulciēŋo nan̄o bi waa nelle fande-na. Bikulciēŋ daayo ji da wēima baa moloŋo nan̄o; u kā ka bī kutien̄o-i gēŋgertien̄o wulaa. ⁴ Duɔ kā, gēŋgertien̄o siε ne u yaan̄-na. Ciēŋo siε bi bir. Yiŋgu nan̄gu-na, gēŋgertien̄o ji cira: «Mi suyaa miε mi sa kālā Diilon̄o-i aa mi sa bi kāŋ nelīēŋo. ⁵ Ŋga ciēŋ daa un̄ jo u mulīēŋ-mi yinni man̄ jon̄ dumandε-i-na, mi ka ce ba āndaan̄gu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sī u ka tuɔ jo u huol mi yaan̄-na.»»

* **17:32** Miwaan̄o jīnamman̄-sebe (Genèse) 19.26

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ geŋgertiebabalaŋ daa uŋ waan mamaŋ ke? ⁷ Aa Diiloŋo maŋ Diiloŋo, ku ce niε aa u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i u siε ne ba yaan-na? ⁸ Mi tūnu-nei: U siε dure aa ce-ma. *Moloŋ-Bieŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba naŋga yuɔ wei?»

Ba sa cārā Diiloŋo-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fεε wuɔ ba vii, a ce dumaanɔ-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Farisīeyieŋo naŋo-i baa *nampohūutieŋo naŋo-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diiloŋo-i. ¹¹ Farisīeyieŋ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaŋgu ŋaa banambaŋ ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balan baa neliεŋo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūutieŋo maŋ yieraaya duɔlei u temma. ¹² Mi dii sūŋgu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bɪŋkūŋgu bɪŋkūŋgu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūutieŋ wuɔ yiera dii huon-nu, u saa siε duɔ ciir u yaanŋa-i, aa tuɔ muo u pāmpīnaŋga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miε mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nei, balan daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diiloŋo hurii nampohūutieŋo āmbabalma-i aa yaŋ Farisīeyieŋo maama-i. Na saa da, umaŋ duɔ tuɔ tεteŋ u fεε, ba ka hiire-yuɔ; ŋga umaŋ duɔ tuɔ hiire u fεε, ba ka tεteŋ-yo.»

*Yesu cāarā Diilonɔ-i hā bisāmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

¹⁵ Ku huonɔgu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonɔ-i hā-ba. U *hāalābiembanɔ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamanɔ juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ bisālmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Banɔ juɔ, wuɔ cira: «Bamanɔ dii bafamba temma-i, *Diilonɔ-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Umanɔ duɔ saa siɛ *Diilonɔ-nellentesinni-i ɲaa bisālāanɔ, kutienɔ siɛ gbāa suur *Diilonɔ-nelle-na.»

*Weiɲo nanɔ maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntienɔ nanɔ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛfɛi, da mi ta mi taara mi da cicēlma manɔ sa tɛɛɲ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ɲ ta ɲ bɪ-mi nelfɛfɛɲ muɔ? Da ma hel Diilonɔ-na, nelfɛfɛɲo dii wei?»

²⁰ Diilonɔ un'a i tie wuɔ hūmienɔa manɔ, ma sɪ ɲ suɔ-ya ke? Ta ɲ wuɔ a yaa-i: «*Baa ce *fuocesinni, baa ko nelienɔ, baa cuo, baa kar coima ɲ haa moloɲ-na, aa ta ɲ dii ɲ to-i baa ɲ nyu-i ba nuɲgu-i.*»*

²¹ Naacolɔ wuɔ bir wanɔ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔɲ dii mi bisānsinninɔ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Uɲ piiye dumaanɔ-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tɪyāa ma diei: Suor ɲ nagāɲ-niini-i hiere aa ɲ cal gbeɲa faɲa-i ɲ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ɲ ka ce weiɲ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ɲ ce mafamma-i, ɲ jo ɲ ji ta ɲ nyaanu-miɛ.»

* **18:20** Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anɲnamma tiyemmanɔ-sebɛ 5.16-20

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weinŋ cor. Yesuŋ juo waŋ mafamma-i, wuɔ gbuu paŋ vaa u yaanga-i.

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ ka ce weinŋ duɔ gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumaŋ ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbãa cor misɛnɛ fuonŋu-na kuu dii kpelle dɛ! Nga kumaŋ ka ce weinŋ duɔ gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanŋo-na, hai moloŋo-i ka gbãa da Diilonŋo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma siɛ gbãa yar Diilonŋo-i.»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, aa miɛ maŋ yaanŋ i nagãŋ-niini-i hiere aa tie nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hãmba-i, u bĩncuɔmba-i, u bisãlmba-i Diilonŋ-maama-na, ³⁰ kutienŋ uŋ ka da kumaŋ hĩɛmana bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumaŋ. Aa u ka da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i bisĩnuɔ-i-na.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)*

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bĩ u *hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa inŋ kãŋ *Yerusalemu-i-na kɛ? *Diilopɔpuɔrbiembanŋ nyɛgãanŋ mamaŋ *Molonŋ-Bienŋ maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hã *nieraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hĩɛma-na, siɛlinŋ-yiinŋu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hãalãbiemba saa suɔ u nelma yaanga-i, ma yunŋu naa fuo-bei, a ce

dumaanjo-na, ba saa suɔ un taaranj u wanj mamanj baa-ba.

Yesu puurii yironjo nanj yufienja
(*Matie 20.29-34; Marke 10.46-52*)

³⁵ Yesunj kaa tuɔ piε Yeriko-i, yironjo nanjo waa tɛna hūmelle tūngu-na tuɔ cārā. ³⁶ Un juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciε?»

³⁷ Baa cira: «Ma sɪ Nasarɛtitaanj Yesu'i curaanj.»

³⁸ Wuɔ pānj tuɔ fara u piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayēlj nuɔ, jande, ce hujarre miε!»

³⁹ Bamanj naa taa yaan̄ga-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nun̄gu-i. Wuɔ migāanj tuɔ kaasɪnj u naara wuɔ: «Davidi hāayēlj nuɔ, jande, ce hujarre miε!»

⁴⁰ Yesunj juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiεra aa naa ce ba jo baa-yo. Ban juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Naacolj wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienja-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienja-i! Ninj haa ŋ nan̄ga-i miε ŋ kuraa.» ⁴³ U yufienj aa bi pānj puur terduɔŋgu fan̄gu-na, wuɔ cu Yesu huon̄-nu tuɔ gbɛliεnj Diilonjo-i u kã. Nuɔmbanj daa mafamma-i, ba hieronjo-i baa bi kã ba ta ba gbɛliεnj Diilonjo-i.

19

Yesu haraa Sase terien-nu

¹ Yesunj suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohūutaamba yuntienjo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Sase. Sase waa

biŋkũntienjo. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbaŋ yuu dumaanjo-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaan-na ka nyugũŋ tibiin-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terienju fangu-i, wuɔ ciir u yunju-i a waŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnei nuɔ-i nyunjo-i-na.»

⁶ Sase huɔŋ kaa pãŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu cie nie jo ji har nelbabaŋ daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiera Yesu yaanga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamaŋ a hũu ba gbein-a, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa uŋ bi yen *Abiramu hãayɛljo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyunjo-i-na. ¹⁰ *Molon-Bienjo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.»

*Ba sa biera japũngu hien-nu gbãŋgbãŋ
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Baŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuɔŋ baa da nie sɪ *Diilon-bãangu ka pãŋ don huɔŋgu fangu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu fangu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba. ¹² Wuɔ nan gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ nanjo kãa nemaale ba da ba ka hã-yo nellentesinni u duɔ ji tiena u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u bɪ u maacemiamba cincielluo a ji cal gbein-a hã-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgon baa gbein daaya-i, mi kã aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellen-baamba naa bigãaŋ-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huon-nu dii ku yun-terienju-na wuɔ

ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bi u maacembiemba maŋ uŋ ŋa naa cal gbeɲa-i hã-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ. ¹⁶ Diɛlã-wuoŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naŋga-i baa niŋ hãa-mi gbeɲa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo.»

¹⁷ «Nellentienjo cira: «Ku faa, maacembilofɛɛɛɛɛ nuɔ; niŋ suyaa cɛllɛ-kũŋ daaku belma, mi ka haa-ni nileɲa cɪnciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hãaliŋ-wuoŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiri-ye mi naŋga-i baa niŋ hãa-mi gbeɲa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentienjo gbɛ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuɔŋo-i nileɲa ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Sieliŋ-wuoŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbeɲa yaa daaya, mii naa fiɲya-yiɛ baa fɔtɔruɔ jina kɔtuɔŋgu. ²¹ Naŋ huɔŋga doŋ ka cor a ce mei sa hirã-niɛ, ku'i ciɛ mi fiɲya-yiɛ jina kɔtuɔŋgu. Da ŋ saa jina kumaŋ, ŋ biɛ ku yaa-i; aa da ŋ saa duu kumaŋ, ŋ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienjo gbɛ-yo wuɔ: «Maacembilobabalan nuɔ naŋ temma-i daani-i, ŋ piiye bel ŋ fɛɛɛ. Niŋ suyaa wuɔ mi huɔŋga doŋ, aa da mi saa jina kumaŋ mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciɛ ŋ saa kã ka jina mi gbeɲa-i gbeɲ-dũŋ-nu? Miŋ juɔ dɛ-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» ²⁴ Nuɔmba waa u caaŋgu-na, u waŋ baa-ba wuɔ: «Hũyãaŋ u gbeɲa-i na hã umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma cɪncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma si fuɔ daa gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo kɛ!»

26 «U cira: «Yaanj mi tũnu-nej, umanj duɔ da, kunanju ka naara u kũngu-i, ŋga umanj duɔ saa da, celle-kũngu manj dii, ku hũu.» 27 Uŋ waanj mafamma-i, u cira: «Mi bigaarãamba manj saa ta ba taara mi waa ba yungu-na, bilaanj-banj na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

28 Yesunj juɔ piiye ti, wuɔ ta nuɔmba yaanj-na ba ta ba kã Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsãa 12.12-19)

29 Yesubaa-banj kaa ta ba pie Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tãnungu caangu-na, Yesu wuɔ wanj baa u *hãalãbiemba hãi wuɔ: 30 «Kãanj nelle manj i yaanja-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakũmbilonjo nanjo, molo saa nyugũŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. 31 Umanj duɔ yuu-na, na cira Itienjo yaa ciera na fir-o ka hã-yo.»

32 Uŋ puɔraa bamanj, baa kã ka bi da kakũmbilonjo-i ŋaa uŋ waanj-ma dumaa. 33 Bature ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na fir kakũmbilonjo-i?»

34 Baa cira: «Itienjo yaa ciera i fir-o ka hã-yo.»

35 Aa naa fir-o ka hã Yesu-i baa-yo.

Banj kãa baa-yo, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa u huongu-na aa ce Yesu nyugũŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. 36 Nuɔmba manj waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hĩema-na u tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kã. 37 Banj kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tãnungu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hãalãbiemba-i ba kũngu-na hiere, ba hɔmmu gbuu fẽ. Baa donj ta ba hãl nejini da kabakaba ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i wuɔ

u cie gberε-wεima bɔi pigāan-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ:

«*Itien ũ saan nellentienɔ man u jo, Diilo baa-yo!**

I suuriinu i-naa baa Diilonɔ-i

Dɔrwuonɔ gbɛ baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Farisiεbaa-ba namba waa ba hɔlmana. Ban juɔ da ba hāl nɛini-i kabakaba dumaanɔ-na, baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ sa wan baa ŋ hāalābiemba budii wεi?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nεi, da ba fiε budii, tāmptienɔ ka sire ta a hāl ba sɔlaanɔ-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuŋ kaa piε da nelle-i, wuɔ pān tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kumanɔ ka fε na hɔmmu-i nyunɔ daayo-na, kuu naa fa. Nɔga ku fuyaa-nεi; na siε gbāa suɔ-ku.

⁴³ Yiinɔ dii baa yiinɔ, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huɔnɔga. Ba ka suuye-nεi terni-na hiere na siε da munɔkormu. ⁴⁴ Diilonɔ ũ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siε yan dūnɔ diei ku gbeiniŋ.»

Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i na

(Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsāa 2.13-22)

⁴⁵ Yesuŋ kāa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei ⁴⁶ aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Ma nyεgāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Mi dūnɔ ka ce Diilojaaldūnɔ.*† Ma sinni niε namaa ce-ku *cuo ba terienɔ*‡?»

* **19:38** Gbeliεman-nalāanɔ (Psaume) 118.26 † **19:46** Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ **19:46** Seremi (Jérémie) 7.11

⁴⁷ Yesu taa u waŋ Diilonj-nelma-i u pigāaŋ nuamba-i yinni maŋ joŋ Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaanjo-na, baa *ānjīnamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Nga u nelma taa ma suurnu nuamba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

¹ Yesuŋ kāa ka tuɔ waŋ *Neldəɔɔlma-i u pigāaŋ nuamba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiingu nanju-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle biŋcuɔŋ baa kā ² ka cira: «Naacolŋ nuɔ, hai hāa-nuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigāaŋ-muɔ umaŋ naa puɔraa Nsāa tuɔ *batiŋeŋ nuamba-i; Diilonjo'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliemba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa doŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonjo'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Nanŋ suyaa-ma dumaanjo-na, bige-i cie na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi hɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, bamaŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo; ba ka nanŋ-ye baa tāmpēlēiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umaŋ naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigãaŋ-na uman hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kuman daaku-i.»

*Suontienjo nanjo baa u maacembiemba
(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)*

⁹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ nan gbãnalãan daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolŋo nanjo diyaa *ɛrɛsẽ-suonɔgu* aa biɛ maacenciraamba jina-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya. ¹⁰ Tibibienan juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonjo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hũu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. Maacembilonjo ta kã. Uŋ kãa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũŋgu. ¹¹ Suontienjo tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Ba tiraa bel ufanjo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũŋgu. ¹² U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa ba ce ba siɛi. Ba muo ufanjo-i posol-o aa donya-yuɔ. ¹³ Suontienjo cira: «Mi ka ce niɛ?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kuniɛ sɪ ba ka kãŋ-yo.» Aa ce u biɛŋo ta kã ba wulaa. ¹⁴ Ban juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienjo yaa juɔŋ daayo. Yaan i ko-yo aa ciilunɔgu ce miɛ kũŋgu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonjo-i hel baa-yo suonɔgu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienj daa u ka ce bige-i? ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suonɔgu-i.»

Nuɔŋ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» ¹⁷ Ban piiye dumaanjo-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma

* **20:9** Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 5.1.

saa ce, baŋ nyεgāaŋ nelma maŋ Diilon- nelma-na wuɔ:

«*Dūmarāambaŋ cīinaana kpāŋkpara maŋ,*

u yaa juɔ bella dūŋgu-i†,

nelma famma yunŋu yaa haku-i? ¹⁸ Nuɔni maŋ da ŋ par diire a naŋ ŋ fεε kpāŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fεε; duɔ bi par diire naŋ nuɔni maŋ, u ka putienu-niε.» ¹⁹ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjinamma pigāataaŋ baa pāŋ suɔ wuɔ Yesu naaŋ gbānalāaŋ daaku-i hā ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huɔŋgu faŋgu-na, ŋga ba taa ba kālā nuɔmba-i.

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

²⁰ A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, baa doŋ ta ba cuman Yesu-i da ba bel-o. Baŋ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kā u wulaa ka ce ba fεε nelfafaamba wuɔ sī ba ka gbāa ce u piiye cāl ba bel-o hā fāamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Baŋ kāa, baa cira: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo yaa-i, aa ŋ sa kālā neliεŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cieluɔ, ŋ gbu ŋ pigāaŋ nuɔmba-i Diilon-hūmelle yaa-i kelkel. ²² Ŋga, a saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tie pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbē-ba wuɔ: ²⁴ «Hāa-min warbelle mi ne.» Baa hā-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yunŋu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromε ba jāmatigi yunŋu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyεgāaŋ hai yerre-i die?»

† **20:17** Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.22

Baa cira: «Ba nyegãañ Oromε ba jãmatigi yerre-i diε.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Kumañ da ku waa jãmatigi kũngu, pãañ-kun na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumañ da ku waa Diilonj-kũngu-i, na bi pã-ku na hã Diilonjo-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbãa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaan̄ga-na. U nel maa bir yañ aa naa cu ba hɔmmu-i, baa naa ba par finamma.

Kuomba siremmañ-kũngu-i
(*Matie 22.23-33; Marke 12.18-27*)

²⁷*Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siε sire. Banañ baa kã ka gbɛ Yesu-i wuɔ: ²⁸ «Hãalãtie, *Moisi nyegãañ nelma namma hã-ye wuɔ: «*Umañ duɔ ku aa yañ u ciεño-i u saa da bilonjo baa-yo, u hãañjo saaya u biε-yo a honj bilonjo hã kulonjo-i.*»[†] ²⁹ A ne da naacombiamba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Molño sire jã ciεño, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku. ³⁰ Umañ cuu-yo, u biε ciεño-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yañ-yo; ³¹ sielinj-wuonjo-i maaduɔma. Ba kuu dumɛi niehãi-i-na ka gbuo hierε unaa saa da bilonjo baa ciεñ daayo-i. ³² Ku huonju-na, fuɔ fεrε u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ³³ Ba hieronjo-na, banj diyaa-yo ba ciεño cor, yiingu mañ kuonj da ba ji sire, u ka ce hai wuonjo-i?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Miwaan̄ daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilonj unj ka fiel bamañ wuɔ nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hɔlma-na ba da ba tɛna u nelle-na, bafamba siε ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ñaa *dɔrɔpɔrɔrbiemba; ba siε tiraa

[†] **20:28** Anjñamma tiyemmañ-sebe (Deutéronome) 25.5-6

gbãa ku. Baŋ siire hel kuomba hɔlma-na ba ciɛ Diilon-*biemba*.³⁷ Moisi bi waan kuomba siremmaŋ-kũngu-i un piye perfielu maama-i kusuon-nu wuɔ dāamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: «**Abiramu Diilonɔ, *Isaki Diilonɔ, *Yakɔbu Diilonɔ*!»³⁸ Diilonɔ-i cicɛlmantaan-wuonɔ, bikuon-wuonɔ sɪ. Diilonɔ wulaa nuɔmba-i hiere baa dii cicɛlma.»

³⁹ Un piye dumaanɔ-na, **anjɪnamma* pigāataamba nan baa cira: «Hāalātie, η suyaa piyemma.»⁴⁰ Aa ba saa siɛ da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

⁴¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilon un pāa nunɔgu-i wuɔ u ka saan **Konkortienɔ* man, nuɔmba ta ba piye wuɔ u ka waa **Davidi* hāayɛlɔ? Ba taara ba wan wuɔ niɛ dumaanɔ-na? ⁴² Ma sɪ Davidi fuɔ fɛɛ waan-ma gbar-ma Gbelieman-neini-na wuɔ:

Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caan-nu,

⁴³ *aa η yan mi mal η bigāarāamba-i hā η ce η bāanɔgu-i beɪ.»**

⁴⁴ Diilon un pāa nunɔgu-i aa saan Konkortienɔ man, Davidi bi-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hāayɛlɔ yon?»

Yesu firiiye anjɪnamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ wan baa u **hāalābiemba-i* nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaan na

§ 20:37 Helman-sebe (Exode) 3.2,6 * 20:43 Gbelieman-nalāanɔgu (Psaume) 110.1

fεε, baa na ta na ce *ānjīnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonḡorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuamba-na, ba taara ba ta ba piε ba jaal-ba. Da ba kā *Diilonelhāalādūḡu maḡ nuᵛ-i, sisᵛ källe maḡ nuᵛ-i, ba taara ba tīεna yaan-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonḡo-i a hūu bikulcaamba nagāḡ-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonḡo-i, ba cārā-yuᵛ da agaga wuᵛ nuamba cira bafamba faa. Kumaḡ ka haa-bei ku ka balan cor.»

21

Bikulciεḡo nanḡo ciε sām̄ma (Marke 12.41-44)

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuᵛ ne da waamba namba dii gbeiḡa-i kekerienḡu-na da ba hā Diilonḡo-i. ² Wuᵛ u ne da bikulciεḡo nanḡo kāa ka dii tāmabienḡa hāi. A ne da u waa sūntienḡo. ³ Yesu wuᵛ cira: «Yaan mi waḡ ninsonḡo-i baa-na: Ciεḡ daayonḡ diyaa kumaḡ, ku maaraa banambaḡ diyaa kumaḡ hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yaḡ boluonḡu; ḡga ciεḡ daa uḡ diyaa kumaḡ, ku yaa waa u yunḡu-na yonḡ; kunaḡu si dii yanḡa nanḡa.»

Mamaḡ ka da nelbiliemba-i aa miwaanḡo suᵛ duᵛ *tī* (Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

⁵ Nuamba nanḡ baa yiεraaya ta ba piiye wuᵛ: «*Diilodubuᵛ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tāmpeḡfeiḡa, aa banḡ pāa bīm̄bīnni maḡ hā ba tuᵛnu-yuᵛ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: ⁶ «Naŋ daa dũngu maŋ daaku-i, yiingu dii baa yiingu, ku ka fara hiere hĩema-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce nie suɔ huɔngu faŋgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ molo ji pira-nɛi. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Umaŋ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Kɔŋkortieŋo maŋ, u yaa ufaŋo-i, aa tiraa cira, miwaanɔ tĩmma hii. Baa na cu ba huɔn-nu! Ba tãal-na. ⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yaŋ korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igẽna, ŋga miwaanɔ tĩmma'i sie pãŋ waa huɔngu faŋgu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. ¹¹ Hĩema kaa ta ma sagalla bɔmbɔŋ a naara nyulmu-i baa jarceliennumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bĩmbĩnni kaa ta ni hel dɔrɔ-i-na. ¹² Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpãncɔlgũɔ. Ba ka kã baa-na *Diilonelhãalãdũnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Naŋ cuu muɔmi huɔn-nu, yiingu dii baa yiingu ba ka bel-na kã baa-na fãamaambaa-ba wulaa, baa fɔŋgɔtaamba wulaa. ¹³ Huɔngu faŋgu'i nuɔ-i na ka da na fɛɛ piiye kumaŋ cie na ta na nyaanu-mie. ¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na sie ji suɔ naŋ kaa piiye mamaŋ a kor. ¹⁵ Naŋ ka waŋ mamaŋ, mɛi fɛɛ'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaanɔ-na, da na waŋ-ma, na bigãarãamba sie gbãa da manamma waŋ. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mɔlbaa-ba-i, baa na hãmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jẽnaamba ka dii-na na bigãarãamba nammu-na ba ko banamba nɛi. ¹⁷ Nuɔmba-i hiere

ba ka bigāaŋ-na mei maama-na. ¹⁸ Nga, halle unan yukuɔsibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na hirā na kūɔma-i na ka da cicēlma maŋ sa t̄ieŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilāayā *Yerusalemu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonumma hii t̄i. ²¹ Bamaŋ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānniŋ; bamaŋ da ba ji waa Yerusalemu huɔŋga-na ba hel; aa bamaŋ da ba ji waa hiɔŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huɔŋ-na. ²² Mamaŋ nyegāaŋ hiere Yerusalemu kūŋgu-na Diilonŋ-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baambaŋ cie āmbabalma maŋ, ba ka pā ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa bientaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonŋo ka pigāaŋ Isirahel-baamba-i u jāyāmma-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisāllā baa-ba jāmalābaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa seɛɛ-yuɔ ce ba bāaŋgu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bāaŋgu kaa bir ku deŋ birma baa ceiŋo-i baa mɔeŋa-i hiere.* Dāmmanŋ-nuoraanŋu sie ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaanŋo-na, nuɔmba hɔmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei. ²⁶ Bimbinni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguɔŋ ne mamaŋ ka da-ba, korma ka ce ba nanŋ yir. ²⁷ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i, baŋ ka da *Molonŋ-Bieŋo hilaa dɔrɔ-i-na baa u fōŋgūɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji doŋ ta ma ce,

* **21:25** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

siireŋ na ta na ne u hūmelle-i, na kormanŋ-huonŋu piyaa.» ²⁹ Aa naa waŋ nel daama-i pigāaŋ-ba wuo: «Niēŋ *yensāaŋgu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duonŋ ta ni caa fielu-i, na bi suo kerre ifelle hii tī. ³¹ Kuuduonŋu yaa-i, da na bi ji da mamanŋ daama duonŋ ta ma ce, na saaya na suo wuo *Diilonŋ-bāaŋgu hii tī. ³² Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiēfiē ku nuomba namba aa ba suo ku. ³³ Doro-i baa hiēma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaanŋ na fere, baa na yaŋ na hōmmu yu baa ponsanniŋ-maama, baa konyollenŋ-maama, baa ānjōguōma. Da na saa bel na fere, yiiŋ daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuomba-i hiere ŋaa kōllunŋ tugol biŋwuonŋo dumaa bel-o. ³⁶ Yaahuolo maŋ juonŋ, vaanŋ na fere baa Diilocārälle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuo. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiera Molonŋ-Bieŋo yaanŋa-na a piie.»

³⁷ Yesu taa u dii bāaŋgu-i *Diilodubuō-i-na u waŋ Diilonŋ-nelma-i u pigāaŋ nuomba-i, aa tuo kā u cō *Olivi-tibinni-tānunŋ-nu. ³⁸ Cuo duo kaal, nuomba naar kūl ba-naa jo Diilodubuō-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suoraa Yesu-i
(*Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53*)

¹ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuō-i u ponsaanŋuŋ juō ta ku piē, ba bi bī ponsaanŋu faŋgu yaa *kōrsinni tīmmanŋ-ponsaanŋu-i, ² *Diilojigāntaamba yuntaamba-i,

baa *añjinamma pigāataaŋ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋga ba taa ba kālā nuamba-i.

³ Huoŋgu faŋgu'i nuo-i, *Sitāniŋ suurii *Yuda-ina, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-na. ⁴ Wuo sire kā ba ka nunu ba-naa baa Diilōjigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuō niy-ataamba yuntaamba-i, uŋ ka kāyā-bei dumaa ba bel Yesu-i. ⁵ Kuō gbuu dōlnu-bei, baa cira ba ka hā-yo gbeiŋa. ⁶ Yuda wuo hūu-ma aa naa tuō ne uŋ ka da hōfafaanŋu maŋ ba bel Yesu-i nuamba baa suō.

Yesu puōraa ba da ba ka ce kōrsīnni tīmman-ponsaanŋu niwuoni-i

(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsāa 13.21-30)

⁷ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuo-i u ponsaanŋuŋ juō hi, baŋ koŋ *kōrsīnni tīmman-ponsaanŋu tūlmba-i yiinŋu maŋ nuo-i, ⁸ Yesu wuo waŋ baa Piē-i baa Nsāa-i wuo: «Kāaŋ na ka ce ponsaanŋu niwuoni-i, diē kā i ka wuo.»

⁹ Baa yuu-yo wuo: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuō cira: «Da na ka suur nellen-huoŋga-na, na ka da naacolŋo naŋo tūyāa hūmmaŋ-būnaŋga, na cu u huon-nu. Duō ka suur dumelle maŋ nuo-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na waŋ baa dumellentienŋo-i wuo hāalātien wuo u pigāaŋ-na dūŋgu maŋ uŋ ka hā-yo baa-ku u wuo kōrsīnni tīmman-ponsaanŋu niwuoni-i baa u *hāalābiemba-i. ¹² U ka pigāaŋ-na dubuō naŋo dōrō-i-na; bīmbinni dii-yuō tī. Na ce niwuoni-i kusuōŋ-nu'i.» ¹³ Piēbaa-ba ta. Baŋ kāa ka hi,

baa bi da-ma ɲaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce kɔrsinni tɪmman-ponsaanɲu niiwuoni-i.

(*Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. dɛ. 11.23-25*)

¹⁴ Niiwuoniŋ-huonɲuŋ juo hi, Yesu wuo jo ji tɛna baa u *pɔpuɔrbiemba-i. ¹⁵ Wuo wan baa-ba wuo: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaan daaku-i baa-na aa suo suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan mi tɪnu-nɛi, da ɲ da yiɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaan daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diilon-nelles. Kuŋ donyan kuman kuu dii kusuon-nu'i.» ¹⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuo biɛ duvɛŋo ciin-na a jaal Diilonɔ-i, aa cira: «Hũyãan na nyon tɛntɛŋ. ¹⁸ Mi tɪnu-nɛi, *Diilon-bãan da ku saa ji don, mi sa ji tiraa dii duvɛŋo mi nunɲu-na.»

¹⁹ Ku huonɲu-na, wuo biɛ *buruo aa jaal Diilonɔ-i aa bũnu-yuo hã-ba, aa cira: «Mi kũoma yaa-i, ma ka ce tãmman-kũŋgu na maama-na. Taa na ce min ciɛ kuman daaku-i mi maama ta ma tɛnu-nɛi.»

²⁰ Ban juo wuo niiwuoni-i tɪ, wuo tiraa biɛ duvɛŋ-ciinɲa-i hã-ba aa cira: «Mi tãmma man ka kũna na maama-na ma yaa daama ciinɲa-na. Diilonɔ ka bel u *tobisifɛlenni-i baa ma yaa-i. ²¹ Niɛŋ, uman ka hel mi huon-nu, uu dii tɛna tuo wuo baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Molon-Biɛŋo-i ninsonɔ ɲaa Diilon un'a ma ce dumaa, ɲga uman ka hã-ba baayo ba ko-yo, sũlma haraa kutienɔ-na.»

²³ *Hãalãbien baa don ta ba yuu ba-naa wuo: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai molonɔ-i siɛ ce daama temma-i?»

Hãalãbiemba-na hai molonɔ-i yunɲu?

24 Ku huonḡu-na, *hāalābienḡ baa ta ba taara ba suᵋ umanḡ yunḡu ba hōlma-na. Kuᵋ ce ijieni. 25 Yesu wuᵋ wanḡ baa-ba wuᵋ: «Nellentaamba haa fōḡḡūᵋ-i nuᵋmba-na, fōḡḡōtaamba ta ba guor nuᵋmba ta ba bī-ba nelfafaamba. 26 Ku saa saaya ku waa dumaanḡ-na namaa na wulaa. Umanḡ duᵋ waa nelbuᵋ-ī na hōlma-na, kutienḡo saaya u ce u fere cekūᵋ, umanḡ duᵋ waa na yunḡu-na, kutienḡo ce u fere ḡaa maacembilonḡo. 27 Yaanḡ mi yuu-na nelma diei: Nuᵋ baa ḡ maacembilonḡo-ī hai nelbuᵋ-ī? Nuᵋnei sī wei? ḡga mei dii na hōlma-na ḡaa na maacembilonḡ muᵋ. 28 Minḡ cie muliema manḡ cor hiere, na hīerā na kūᵋma-i a tiēna baa-mi. 29 Terienḡu fanḡu-na, mi To unḡ hāa-mi fōḡḡūᵋ-i dumaa, muᵋmi ka bi hā-na baa-yo dumei, 30 i diē ka waa baa i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyᵋḡ baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dūnni cīncieluo ni hāi-niini yunḡ-nu.»

*Yesu gboya Simᵋ-Pier wuᵋ u ka cīina-yuᵋ
(Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsāa 13.36-38)*

31 Ku huonḡu-na, Yesu wuᵋ tuᵋ piiye baa Simᵋ-ī wuᵋ: «Simᵋ, ne! *Sitāni cāarā-nei Diilonḡo wulaa duᵋ sagalla-nei ne sī u ka gbāa hūu-na mi wulaa. 32 ḡga mei cāarā Diilonḡo-ī a hā nuᵋḡo-ī wuᵋ ḡ Diilonḡ-hūmellenḡ-kūḡu baa ku. ḡ ka nanna-miē ḡga ḡ ka bir jo. Da ḡ jo, ḡ kāyā ḡ nabaamba-i.»

33 Pier wuᵋ cira: «Itie, da ba fiē dii-ni kaso, ḡ ka bi da ba diyaa muᵋḡo-ī baa-ni. Halle da ku fiē waa kuliinḡu, mii dii ḡ huonḡ-nu.»

34 Yesu wuᵋ cira: «Pier, yanḡ ḡ fere, muᵋmei tūᵋ-ninḡ, isuᵋduḡ daaku-na, kᵋhōldiēlāḡo siē hi bu, ḡ ka cīina-miē da i siēi wuᵋ nanḡ sa suᵋ-mi.»

35 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ wan baa *hāalābiemba-i hiere wuɔ: «Mi nan puɔraa-na aa naa cira nelie baa bie gbeina, nelie baa bie buɔra, nelie baa bie naatenni; biḡkūḡu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

36 Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Fiefie ku kūḡu-i kuuduonḡu si: Gbein da a waa baa uman, u bie-ya. Buɔra duɔ waa baa uman, u bie-yo. Aa nuoni man jigāḡa si baa-ni, ḡ suor ḡ jonḡoruo-i ḡ sāa kananḡa. 37 Yaan mi tūnu-nēi, maman nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ce-yo nelbalaḡ*»*, ba gbē muɔmei. Ma ka bi ce. Mi maama man nyegāan sebe-i-na, ma cemman-yiḡḡu hii.»

38 Hāalābien baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa ti.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliḡḡu pie ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

39 Yesuḡ waan mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kā *Olivi-tibinni-tānuḡu-na. Ba taa ba kā koko terienḡu fanḡu-na. U *hāalābien baa bi sire cu u huonḡ-nu.

40 Baḡ kaa hi, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Cāarāḡ Diilonḡ-i weiima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaḡḡu cemma-na.» 41 Aa fuɔ wuɔ cor kā yaan-na celle ka dūuna tuɔ cārā wuɔ: 42 «Baba, da ḡ sie ḡ maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ḡḡa baa cira ḡ fer muɔ, ce-ma niḡ taaran ma ce dumaa.» [43 Huonḡu fanḡu-na, *dɔrpɔpuɔrbilonḡ nan wuɔ jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. 44 U huonḡan ḡa na'a ka saa waa huonḡa dumaanḡ-na, kunan kuɔ migāan naara u

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

Diilocārâlî-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku kûnna ŋaa tamma.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tî, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hɔculle ciɛ ba kor duɔfūŋ. ⁴⁶ Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na duɔfūŋ? Siireŋ na ta na cārā Diilonɔ-i bɪŋkūŋgu baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaŋgu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsāa 18.3-11)

⁴⁷ Nelma saa ji tî Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābieŋ cɪncieluo ba hāi baamba-na, baŋ taa ba bɪ umanɔ *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaanɔga-na. Baŋ juɔ hi, wuɔ pie duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon-Bieŋɔ-i baa jaaluŋ daaku yaa-i a da ŋ pigāan-ba baa-yo ba bel-o kɛ?»

⁴⁹ Bamanɔ waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huɔŋgu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i bie i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unanɔ wuɔ pāŋ bie u kaanɔga-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntienɔ maacembilonɔ nanɔ nadietūŋgu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolɔŋo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ wanɔ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bɪncuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bɔɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁵³ Ma sɪ yinni manɔ jon i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terienɔgu fanɔgu-na? Fieɛfiɛ yaa namaa huɔŋgu-i, baa *Sitāni bi huɔŋgu-i; na gbāa ce kumanɔ dɔlaanu-nei.»

Pier ciinaana Yesu-i
(*Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsaa 18.12-18,25-27*)

⁵⁴ Baŋ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kã baa-yo *Diiløjigãntaamba yuntienjo ciingü-na. Pier wuɔ yan ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuamba namba yiraan dãamu gõngũon-huon-gana, wuɔ kã ka tiena baa-ba. ⁵⁶ Maacembilonjo nan wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolŋ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Pier wuɔ cira: «Cien nuɔ, mei sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Cɛllɛ, naacolŋo nanjo da-yo, wuɔ cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sɪ!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya cɛllɛ, unanjo saa hũu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wan wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uŋ taa u wan mafamma-i, kɔhɔldiɛlãŋo don tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma man wuɔ isuɔduon daakuna, kɔhɔldiɛlãŋo siɛ hi bu, kɛɛ u ka ciina-yuɔ da i siɛi wuɔ u sa suɔ-yo† maa pãŋ tɛnu Pier-i. ⁶² Wuɔ hel fuorenj gbuu pãŋ tuɔ kaal.

Ba kãa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo
(*Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsaa 18.19-24*)

⁶³ Baŋ bilaa Yesu-i aa jina nuamba man ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufienja-i aa ta ba muo-yo. Uman duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bi

† 22:61 Niɛŋ 22.34.

kutienjo yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuon juɔ kaal, *Yuifu ba bɪncuɔmba-i, baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataan baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaanġu-i. ⁶⁷ Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonġ uŋ pāa nuŋġu-i wuɔ u ka saanġ *Koŋkortienjo maŋ u yaa nuɔŋo-i waŋ-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiε waŋ wuɔ niε, na siε hūu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa mamanġ, na siε siε-mi. ⁶⁹ Ŋga mamanġ dii, *Molonġ-Bienjo ka kā ka waa Itienjo caan-nu.» †

⁷⁰ Uŋ waanġ mafamma-i, ba hieronjo-i baa cira: «Diilonġ-Bienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmεi.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii die ka yuu molonjo, miε feεε-i i nuɔ-ma u nuŋġu-na; wuɔ fuɔ Diilonġ-Bienjo.»

23

Ba kāa baa Yesu-i fāamaanġ ba terien-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsāa 18.28-38)

¹ Ku huonġu-na, baa sire hiere a kā baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Baŋ kaa hi, baa gbε Pilati-i wuɔ: «I daa naacolġ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pā nampo-i a hā *Oromε ba *jāmatigi-i. Aa cira Diilonġ uŋ pāa nuŋġu-i wuɔ u ka saanġ *Koŋkortienjo maŋ, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentienjo.»

† 22:69 Gbɛliεmanġ-nalāanġu (Psaume) 110.1

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.»

⁴ Pilati wuɔ wan̄ baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mɛi saa da cālmuɔ naacolŋ daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasŋ wuɔ: «U saa fa; nelboronɔ. U duɔŋ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hiere baa-ku, fiɛfiɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba fɛɛŋ-maama.»

⁶ Pilatiŋ juɔ nu ba bɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolŋ daayo-i Galileyienɔ-i wɛi?»

⁷ Baa cira: «Ũu, Galileyienɔ.» A ne da huɔŋgu fan̄gu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yun̄gu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan̄ Yesu-i a hā-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bāan̄gu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle ŋga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saan̄-yo hā-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gbɛɛ-wɛima fuɔ ne. ⁹ Wuɔ yuu-yo baa nelma bɔi, ŋga Yesu saa ji seŋ sūn̄gu yuɔ. ¹⁰ A ne da huɔŋgu fan̄gu-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāntaamba waa Erɔdi terien̄gu-na gbuu ta ba kar coikāŋkareŋa ba haa-yuɔ. ¹¹ Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nye-yo aa tuora-yuɔ da dɛi aa dii yuntaan̄-joŋgoruo hā-yo ku da ku col-o aa bir saan̄-yo hā Pilati-i baa-yo. ¹² Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, ŋga yiŋgu fan̄gu-na, baa pāŋ bel j̄iɛru.

(Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsāa 18.39–19.16)

13 Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bi *Diilo-jigāntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i 14 a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji hā-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa fεε-i na yufellen, naŋ haa mamaŋ yuɔ mi saa da-ma yuɔ. 15 Na saa da *Erōdiŋ birii saan-yo hā-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciε kumaŋ aa ku hi u kuliŋgu. 16 Mi ka ce ba muo-yo yonŋ aa nanna-yuɔ.»

[17 Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kōrsinni tīmmanŋ-ponsaanŋu-i, Pilati nanna ba ka-sobilonŋo diei.] 18 Nuɔŋ baa sire hierε ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» 19 Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellen-huɔŋga-na, aa naa tiraa ko nelieŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. 20 Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. 21 Baa yagar aa ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» 22 Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufieŋa siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ ciε kumaŋ aa na'a i ko-yo. Mamaŋ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» 23 Baa yagar aa naa gbuu pāŋ ta ba kaasŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daan-nu ko-yo. 24 Baŋ kaasŋ dumaanŋo-na, Pilati saa gbāa duɔ yagar, wuɔ naa u hūu-ma. 25 Uŋ hūyāa-ma dumaanŋo-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ maŋ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelieŋo, aa hā-ba Yesu-i wuɔ ba kā, kumaŋ da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

*Yesu-i u kuliŋ-hāmelle-na
(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)*

26 *Pilatin hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biε ban ka gbuŋ-yoŋ *daaŋgu maŋ nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Ban kãŋ hũmelle-na, baa suu baa Sireniyiεŋo naŋo hilaa suoŋ-nu. Ba bĩ-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huoŋ-nu. 27 Nuɔmba saa waa dei ba huoŋgu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba kaal. 28 Yesu wuɔ miεl tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mεi maama-na, taa na kaal namaa fεreŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na. 29 Na saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, ba kaa cira: «Caamba maŋ saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fiε dede, ba yunni dɔlaa.» 30 Yiŋgu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbε tãnni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yiε!» aa gbε tãnyieŋa-i wuɔ: «Suuyeŋ-yiε!»* 31 Da ba dii daabiŋaŋgu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraŋgu fuɔ niε?»

32 Baa bilaa gburanŋgbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbummaŋ-huoŋgu hii

(*Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsãa 19.17-27*)

33 Tãnyelle nande dii ba bĩ-de Yukoluoŋgu. Ban kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanŋgbotaŋ daaba-i ba hãi-i-na. Unanŋo-i u nadien-na, unanŋo-i u nanyuoŋ-nu.† 34 Ban gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; ban ceŋ kumaŋ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u joŋgorbaa-ba-i, ba saa suɔ ban ka hã uman

* 23:30 Ose (Osée) 10.8 † 23:33 Niεŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 53.12.

aa yaŋ umaŋ. Baa naa ba ful tienja calnu-bei.†
 35 Nuŋ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaaŋ baa ta ba piiye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u fɛɛ i ne. Duɔ kor u fɛɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonɔ un p̄aa nunɔu-i aa saan *Konkortienɔ maŋ u yaa ufaŋo-i.» 36 Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyŋ, §
 37 aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentienɔ nuŋo-i, kor ŋ fɛɛ i ne.» 38 Baa nyɛgãaŋ u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienɔ yaa daayo.»

39 Ba naŋ gbuu gburanɔgbotaamba maŋ, unaŋ wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Naŋ saa cira wuɔ Diilonɔ un p̄aa nunɔu-i aa saan Konkortienɔ maŋ u yaa nuŋo-i wei? Kor ŋ fɛɛ aa ŋ kor miɛŋo-i ke!»

40 Ku saa dɔlnu u nawuonɔ-i, wuɔ tuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naŋ sa kãalã Diilonɔ-i de! Ma sɪ ii dii mulɛnduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? 41 Baŋ bilaa miɛŋo-i ba ninsonɔ. Miɛ ãntaaramma'i diyaa-ye kuliŋ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkũŋu ba bel-o da ba ko-yo gbãŋgbãŋ.» 42 Aa naa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yaŋ mi maama karaanu-niɛ.»

43 Yesu wuɔ cira: «Mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Nyunɔgo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diilon-nelle-na.»

Yesu kuliŋgu-i

(*Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsãa 19.28-30*)

44 Bãaŋuŋ juɔ hi yuhuŋga-i, ba'a ba ne da terienɔgu cuure hiere da biŋtũu. Ku tiyãa dumei

† 23:34 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 22.19
 Gbeliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 69.22

§ 23:36

fuɔ bāan̄gu ji t̄eɾeŋ. ⁴⁵ Kompan̄ga maŋ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa p̄aŋ taalnu ka holle-na s̄omma h̄ai. ⁴⁶ Yesu wuɔ kaas̄iŋ da gbagaga wuɔ: «Baba, h̄uu-mi.» Aa bi h̄uu u f̄eɾe. ⁴⁷ Sorosi ba yuntien̄o naŋ uŋ daa mafamma-i, wuɔ gb̄eliɛŋ Diilon̄o-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacol̄ŋ daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuɔmba maŋ naa k̄aa ka ta ba ne, baŋ juɔ da-ku dumaan̄o-na, baa bir ta ba mis̄irr̄a ba yunni-i ba k̄uŋ. ⁴⁹ Yesu s̄osuɔtaamba-i baa caamba maŋ naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na k̄a, baa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Ns̄aa 19.38-42)

⁵⁰ Naacof̄eɾeiŋo naŋo waa *Yuifu ba *nellen-taamba h̄olma-na, ba taa ba b̄i-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ k̄aal̄a Diilon̄o-i. ⁵¹ U nabaambaŋ ciɛ kumaŋ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nuŋgu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilon̄-bāan̄gu domma-i. ⁵² Yesuŋ kuu, wuɔ k̄a *Pilati wulaa ka c̄ar̄a-yuɔ. Pilati wuɔ h̄a-yo baa-yo. ⁵³ Wuɔ k̄a ka har-o a f̄inya-yuɔ aa k̄a ka fuure-yuɔ c̄incorre nande-na, baa h̄iɛŋ-de t̄amp̄ellen̄. Baa sa fuure moloŋo diɛ dede. ⁵⁴ Yiingu fan̄gu waa jumayiingu, Yuifu ba *yit̄ien̄an̄gu naa saaya ku doŋ b̄asuuruŋgu-na. ⁵⁵ Caamba maŋ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huon̄-nu ka ne baŋ naana dumaa. ⁵⁶ Baŋ kaa nanna t̄i, baa bir k̄uŋ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka k̄unna-yuɔ. Baŋ'a ba ce mafamma-i

bāl, bāaṅgu suurii tī. Yitīenanṅu hii. Baa tīena fiisa ṅaa maṅ nyegāaṅ dumaa *ānjīnamma-na.*

24

*Yesu siire hel kuomba hōlma-na
(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsāa 20.1-10)*

¹ *Yitīenanṅu cuo kaala-i-na, * caaṅ daaba naar kã cīncorre-na baa natikolo-i ² kã ka da tãmpēlle maṅ baṅ ṅa naa ce-de suu cīncorre nuṅgu-i di būmalāa halaṅ. ³ Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulonṅo-i. ⁴ Ba hōṅ muo cu, ba'a ba ne da nuomba hāi, ba jonṅorbaa-ba caa da kpeikpei. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisīṅ ba yammu-i. Nuonṅ daa baa gbē-ba wuo: «Bige-i ciē na jo ji ta na taara umaṅ dii cicēlma-i bikuonṅ hōlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Uṅ taa u waṅ mamaṅ baa-na *Galile-i-na, ma tīyāanu-nei wei? ⁷ Ma sī uu naa cira: «Fuo ba hã nelbabalaamba baa *Molon-Bieṅo-i ba gbu-yo *daaṅ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonṅ hīema-na, sieliṅ-yiṅgu-i u ka sire hel jo.»† Ma saa waṅ wei?»

⁸ Yesu nel maa pāṅ tīenu-bei. ⁹ Baa ta kūṅ ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūṅgu-na hierē. ¹⁰ Caamba maṅ waa da mafamma-i ba yireiṅa yaa daaya: Maari maṅ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duonṅo-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kã ka tūnu Yesu *pōpuorbiemba-i. ¹¹ Baṅ tūnu-bei, pōpuorbiemba da niē sī ba ce kōrni; ba saa hūu-ma. ¹² Pier

* **23:56** Helmaṅ-sebe (Exode) 20.10; Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.14 * **24:1** Ku cuo kaala waa jumaansi. † **24:7** Niēṅ 9.22; 17.25; 18.32-33.

wuɔ sire gbar kã c̄ncorre-na ka gbiina ne, a da kompanja yaa yon̄ h̄ema-na. U huon̄ kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir k̄n̄.

Emawusi h̄umelle-na
(Marke 16.12-13)

¹³ Yinduon̄gu fangu-na, baman̄ taa ba nyaanu Yesu-i, ba h̄ai baa sire ta ba kã nelle nande-na, ba b̄i-de Emawusi. Di h̄alma yuu kilobaa c̄ncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piye Yesu maama yaa-i ba kã. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, nga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na wan̄ wuɔ niɛ?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu v̄aa hiere. ¹⁸ Unan̄o-i ba taa ba b̄i-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce nan̄ saa nu maman̄ ciɛ Yerusalemu-i-na yin̄ daani-na wei?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Maman̄ daa Nasaretitaan̄ Yesu-i, nan̄ saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i, u yaa waa naacol̄ daayo-i. Un̄ taa u ce maman̄ hiere, ma taa ma d̄olnu Diiloŋo-i aa bi ta ma d̄olnu nelbiliemba-i. ²⁰ *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba h̄aa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daan̄-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i nan̄ga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baan̄ miɛŋo-i. Nga ba kuɔ-yo ku yinni siɛi yaa nyun̄go-i. ²² Caamba man̄ dii baa-ye, banamba naaraa kã c̄ncorre-na, aa jo ji tiraa cu i h̄ommu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *d̄ɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a wan̄ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Ban̄ piye dumaan̄o-na, i

nabaamba namba bi sire kā ka da-ma ŋaa ban waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, na sa gbuu suɔ ku yunɔu. Na sa hũu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa wan-ma baa-na wei?

²⁶ Ba saa wan-ma wuɔ Diilonɔ un pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ don u yuntesinni-i wei?» ²⁷ Ban nyegãan u maama man Diilonɔ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanɔa-na tuɔ wan-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebebbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kā.

²⁸ Ban kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaan-na. ²⁹ Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãanɔu tɛ tɛ, yan aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Ban juɔ cira ba wuo niiwuoni-i, wuɔ bie *buruo-i aa jaal Diilonɔ-i, aa bũl-on hã-ba. ³¹ Huɔŋgu fanɔu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Ban bi suyaa-yo terienɔu man nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Un taa u piiye Diilonɔ-sebe maama-i baa-ye hũmelle-na huɔŋgu man nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fẽ ŋaa ba kũna hũŋhĩnaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tɛna, baa pãŋ sire bir kā Yerusalɛmu-i-na kā ka da *hãalãbiemba man tɛyãa cɪncieluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Ban kãa ka da baman, baa cira: «Itienɔ siire ninsonɔ, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamban bi daa man Emawusi hũmelle-na, baa bi suur ma yaanɔa-na wan-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hāalābiemba-i
(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsāa 20.19-23; Pəpuər. 1.6-8)

³⁶ *Hāalābien ban waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fεε-i ba hɔlma-na. Wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Tīyāan̄ dei!» ³⁷ Korma pān̄ ta ma da-ba wuɔ sī *jīna. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i korman̄-kūngu fuɔ? Bige-i ciε na ta na dii nuharun̄gu miε? ³⁹ Niεn̄ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔm̄ei mi fεε! Juɔn̄ na ji yiεya-miε na ne. Jīna muɔ sī. Jīna dii ŋaa fafalmu; kūma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Uŋ taa u wan̄ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigāan̄-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔn̄ muɔ gbuu fē da yogogo, ŋga ba saa hūu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiεra kar da hāmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuon̄gu dii baa-na bande-i-na wei?» ⁴² Teterien̄o nan̄o waa boluon̄gu, baa hīε-yo, baa biε-yo hā-yo. ⁴³ Wuɔ hūu-yo wuɔ-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: «Min̄ taa mi wan̄ maman̄ baa-na i wuɔramma-na, ma'i sī daama-i wei? Mi maama man̄ nyεgāan̄ *Moisi *ānjīnamma-na, baa *Diilopəpuərbiemba sebebbaa-ba-na a naara gbeliεman̄-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciε.» ⁴⁵ Uŋ piiye dumaan̄o-na, kuɔ kāyā-bei ba suɔ Diilon̄-nelma yaan̄ga-i. ⁴⁶ Uŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Ban̄ nyεgāan̄ man̄, ba ciεra wuɔ: Diilon̄ uŋ pāa nun̄gu-i aa saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u saaya u ku a ce yinni hāi hīεma-na aa sielin̄-yiin̄gu-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilēin̄a-na hiere ka saa. Ba ka don̄ ta ba wan̄-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalan̄o-i, ku

yaa Diilonjo ka ce jande ba ãmbabalma-na hiere. ⁴⁸ Maman cie daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹ Terienju fanju-na, mi To un pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fõngũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saan-yo hã-na. Baa na kã terienju; tɛnaanan na cie u jo igẽna.» †

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(*Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11*)

⁵⁰ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huonja-na a kã Betani caan-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diilonjo-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fẽ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diilonjo-i.

† 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5 § 24:51 Niɛŋ Pɔpuɔr. 1.9.

Diilon-nelma Tobisifeleni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
ff6ceee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d